

KOLDO MITXELENA

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 419588 - PREZIOA: 10 PEZETA

Elkarbiderako nik ez dut ezin gaindituzko eragozpen eta debekurik ikusten

Ez noa Mitxelena nor den inori agertzeraz. Ezta SEI IDAZLE PLAZARA deitu liburuan egin zaion kritikaz ezer galdetzeraz ere. *Anaitasunean* eman du bere iritzia.

Mitxelenak ez du tontotik parterik. Horregatik, agian, iritsi dira sei idazle plazara, hiru izanik. Dena den, dakiela behintzat, ez omen du inoiz inork inoren mirabeari ordaintzen dion soldatarik aipatu.

Erantzun bakarrik ez du egiten Mitxelenak, galdetu ere bai. «Sutan daukazu etxean, lo daude lasai iloba ttikia eta amagiharreba ezindua. Zein aterako zenuke lehenbizi?».

—oOo—

—Zer da zaretzat kultura herri baten nortasunean eta bizitzan?

—Ez dakit, ba. Naturazkoak, geuregan eta ingurunean ditugun zerak, kenduz gero, ez ote da kultura herriaren nortasuna bera? Kultura ez da, bestetan ere esan du denez, axaleko lorea eta bitsa, gaina eta pikaina. Kultura molde-tan mamitua dugu egunoroko bizi-modua. Horixe baita hain zuzen: arbasoengandik ikasi ditugun erak eta moldeak, egunoro darabiltzagu-nak. Ez haiengandik jaiotzez, kromosomak direla medio edo, jaso ditugunak.

—Zer da hizkuntza kultura eta herri horrentzat?

—Hizkuntza berezirik ez duten kultura eta herri bereziak izan dira eta badira. Hori ikusteko, aski da munduan barrena begira hastea. Hizkuntza ere berezia baldin bada, ordea, hori izan ohi da bereizgarri nabarmenena, edo behinik-behin nabarmenenerikoa. Eta Euskal herrira bagatoz, honek ez zukeen iraungo egungo eguneraino, nik uste, irau duen bezala, sendo nahiz makal, euskararik izan ez balu. Euskaldunei horrek eman die gehienbat aditzera nor diren ta nor direla.

Ez dut horrenbestez esan nahi euskarak eutsi diola Euskal herriari, habe gotorraren gisa. Aitzitik, norbaitek eta zerbaitek irauenerazi dio hizkuntzari. Erromatarren garaian eta geroxeago, hori nola gerta zitekeen Barberok eta Vigilek erakutsi dute aski ederki. Baina, ez dakit zergatik, hauen artikuluek, orain liburuxka merke batean bilduak, ez dute harrera onegia izan gure artean. Eta ez da, noski, «behar den bezala» pentsatzen ez dutelako, edota sabindarrak direlako.

—Indar «biologikoe» bakarrik behartu ahal zintzuzteten euskara batua egiterakoan zorioneko hartzeraz?

—Beroaldi batean hitzetik nortzera esaten diren gauzak argitasun premian aurkitzen dira maizenik. Diodan, beraz, lehendabizikoz, euskara baturik ez dugula egin; egin nahian eta egin beharrean ari garela, zenbait lagun behintzat.

Berandu eta ezinbestean sartu nintzen gainera, eta bat nator Arestirekin, arazo horretan: egia ere da, bestalde, betidanik saiatu izan naizela gure arteko hizkuntz-bereizkuntzak gehi eta areago ez zitezen. Nori berea eman behar baldin bazala, eta hori omen da zuzenbidea. Sarraillhe izan genuen aitzindari bide horretan, eta haren inguruan bildu ziren «axulartarrak». Hark, egia esan, nahiago zuen Leizarraga Axular baino.

«Urruxolako lekaioa» eta harako «Bazko biharamena» bezala, etorkizuneko kanta zaharretan maiz aipatua izango den Arantzazu «okasio» hartan, bidea markatua eta irekia aurkitu nuen nik. Ez nuen uste

orduan, ta ez dut orain uste, arrazoibide hutsen bitartez batasunera hel gaitzekeneik. Besterik ere behar da horretarako: gibelaldetik bulka eta bultzaka ari den indarren bat. Eta indar hori, bela haiza eta mugitzaile haizea, alde batean ikusten nuen. Ez bakarrik gazteago zirelako indardunak, baizik eta eragileago, langileago eta emakorrago agertzen zirelako. Usteak alderdia ustel omen du eta orduko kalkulak oker zeudekeen, Ez dirudi, haatik, geroz gertatuak ikusi ondoan, kolpe huts egin genuenik. Badakizu bazirela, gainera, hizkuntzaldeko ararzoak —edo desarrazoiak— baina horiek aski luzaz azalduak izan dira behin, eta berriro. Alfer lanean abiatzea litzateke hemen berriz agertzea.

—Zer diozu hori dela eta euskaldunen artean sortu den borroka eta zatiketaz? Ortografiarekiko borroka ez ote da beste pentsamolde eta jokabide batzuen estalgarri?

—Galdera zerorrek erantzun duzu: istilurik larrienak ikusizun guti dute ortografiarekin. Nolanahi ere, bagenekien alde aurretik ez ginela borrokarik gabe batasun bidean sartuko. Euskaltzaindiak, izan ere, horretarako batipat sortua izan zen Euskaltzaindiak, mende erdi osoa eman zuen deus askorik egin gabe. Ongi konturatu zirelako, noski, batasuna emazte ederraren irudiko dela, etxean gerra sortzaile. Ez baitu inork guztion gogoko den biderik asmatuko.

—Haundia ahal da zaharrieraren eta gazteriarren arteko tena?

—Ikaragarria eta neurkizun den muturretik hartuko dut haria. Zaharrik gehienok, oraindik gordin xamar gaudelako edo, ez gara deus izan: konpainia baten buru edo politurik, onenean ere. Eta, hurrenik hurren, 40 urte inguruko jendea datorrigu: hor duzu, bestetara gabe, hogi urteren alde. Lehen, ez zen horrelakorik gertatzen. Begira, gure gazte-denboran, gu ere, sinista zazu, gazte ginen gazte, eta ez geunden konforme: hor genbiltzan, bada, Errenteriako batzokian esate baterako, marmar eta oihuka «aguren» kontra. Egin dut, beraz, inkestatxo bat neure aldetik eta hona zer aurkitu dudana: agurerik agureenak berrogeiren bat urte zituela. Galdut berria dugun Joxe Mari Lasartek 25 edo zituena, orduan larrienean.

Adin hutsarte horretaz gainera, gogoan eduki behar genituzke urte hautan gertatu eta gertatzen ari direnak: inoiz baino usuago etorri diren aldakuntzak esku hutsik aurkitu gaituzte. Ez da, bada, harritzeko etendurak, hotsinak eta elkar ezin ikusiak nabarmen agertzea. Ez da hori deuseztatuko duenik, baina konponketan saiatu behar genuke. Kondizio bakarra ipiniko nuke nik horretarako, baina bitan partitua eta berezia: kritikaren premian gara bai zaharrok eta bai gazteek. Zaharra

ez da, zahar delako eta kito, errepagarri; gaztearen iritziek ez dute, gazte baten ahotik edo lumatik jalki direlako, amen-amenik merezi. Kritikaririk zorrotzenek ez dute, dirudenez, kritika ontzat hartzen beren edo kideen bizkar doanean. Ez luke inork, ez zahar ez gazte, bulda erosteko eskubiderik izan behar. Bulda, badakizu, orain herri euskararen aldekoek bula bihurtu duten hori duzu.

—Euskal Herrigintzarako beharrezkoa zaigun elkartasunerako gainditu ezinezko tirabirak ahal ditugu?

—Hitza ongi hautatu duzu: elkartasunaz ari gara eta ez ezinezko litzatekeen batasunaz. Are hobeki, elkarbideaz. Elkarbiderako nik ez dut ezin gaindituzko eragozpen eta debekurik ikusten. Horretarako bada, nik uste, ezin bazter daitekeen baldintzatxo bat. Egin dezagun kontu badirela gure artean sail eta talde bat baino gehiago. Aukeran, ugarixko ere badirela egingo nuke. Eta sail bakoitzak baditu bere helburuak, bere interesak eta bere lagunak. Horien artean, gainera, nork bere hierarkia jakina finkaturik dauka, behin batean Elizak eta FE-k bakarrik erabiltzen zuten hitz horretaz bala banaiteke. eta batzuenaz ez da nahi eta ez besteena izango. Muga hori da gainditu behar duguna eta horretarako nork non dagoen eman behar luke aditzera argi, garbi eta ozenki.

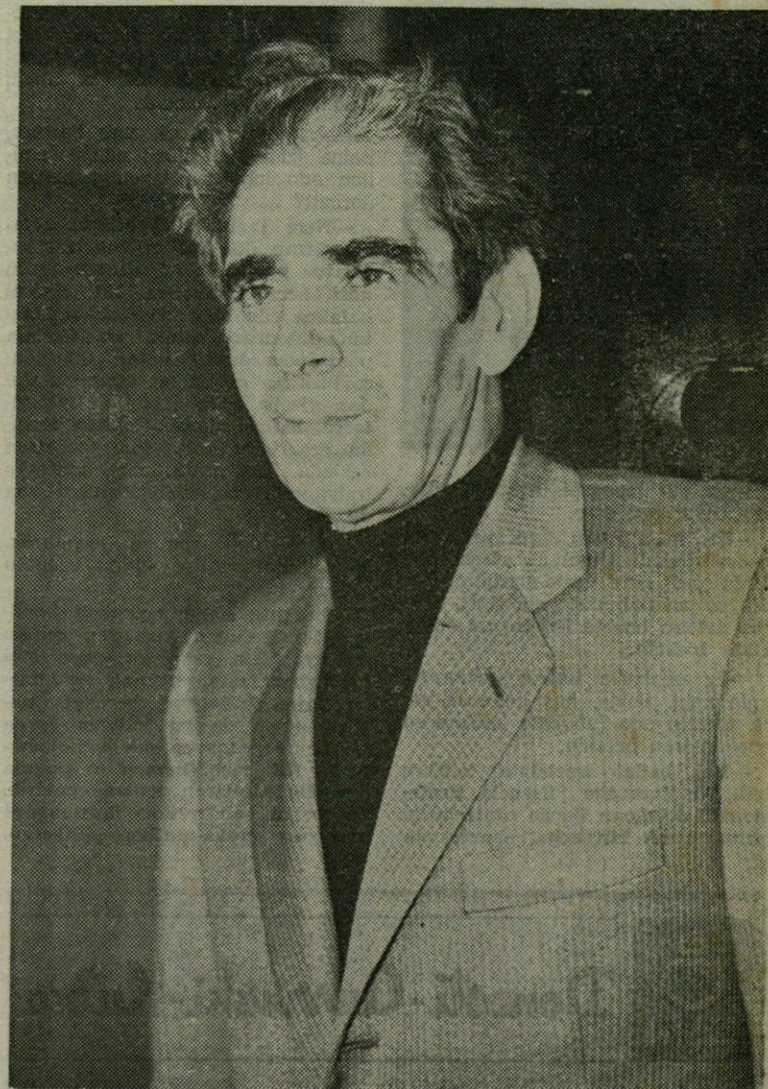
—Geuron etxeari harrika harripatuko ahal gaitu irekitasunak le-kargigukeen aldaketa garaia?

—Ez, baldinbere. Teorikoez izan dute aldi gure artean, ez baitzen beste biderik ikusten zabalik, eta teorikoa esatea eztabaida, istilua eta saltsa esatea baizik ez da: zorioneko «printzipioak eta fiñak» dira jendearen ahotan dabilzanak. Zuk hain poliki izendatzen duzun herrigintza hori, ordea, besterik da: hautabeharra; orain, hemen eta gai jakin honetan hautabeharra. Eta hautatzeko ordua datorrenean, zineten hautatzeko alegia, hor ikusiko zaharagoak maizegi ikusi duguna: otso goseak ardi otzan bihurturik, eta alderantziz. Izena, badakizu, ez da izana, eta izana ez da izena.

—Zer diote kanpo aldean Euskal Herriaz?

—Askil da entzutea eta, entzuteko modurik ez baduzu, irakurtzea. Aspaldi ez duela, aldameneko hauzoan zer gertatzen ari zen jakiteko, Paris eta Londres barrera (eta hori, onenok) ibili behar izaten genuen. Orain, berriz, Madril aldera jo behar, berri bila. Bitartean, «gure» erdal egunkariak (euskal orri, zerrenda, mendiko oihartzun eta guzti) hor ari zaizkigu noiz alboka, noiz xirula, noiz adarra joaz.

—Zer urrats eman daterako ditugu esku hutsik harrapa ez gaitzaten?

gu esku hutsik harrapa ez gaitzaten?

—Hona premiak iruditzen zaidan zerbait, eta ez da gehiegizko eskea. Nork geure inguruan eta ahal dugunaren neurrian behintzat, gogo-bihotzetan daramaguna aditzera eman behar genioke besteri, Josafateko bileraren begira egon gabe. Uste dut, eta oker nabil agian, badela franko gure artean, hain luzaroko hodei ofizialen ilunbeei ederratsi dielako edo, nahiago duena inoren iritzian berri jakin, harrika nondik emango, berea jendaurrean argi eta garbi azaldu baino. Ez gara, dirudenez, elkarren fio. Gaitzak eta etsaitasunak, ordea, larritu eta gaizkoatu besterik ez dira egiten isilpean. Elkar hobeki ezagutu behar genuke eta noraezekoa da horretarako bata bestearekin mintzatea. Badakit ez dagoela biderik aski elkar hizketarako, baina bala gaitzen bederen eskuan ditugun eta eskura ditzakegun bidekeez. Azkenean mutur-joka ibili behar badugu, jakinaren gainean ibili gaitzen behintzat.

—Zuri ere esan dizute, bada, gairik premiazkoenetan beti itzuri eta ihespide bila zabilzala, pentsatzen duzuna kolkoan gordeirik daukazararik.

—Bai, horrelako zerbait entzuna dudala iruditzen zait. Lanbideak, noski, bestetara narama. Halaz guztiz, eta lanbidea lanbide, ez dut uste ditudan iritzia inori sekula izkutatut dizkiodanik. Ahal zitekeen neurrian, jakina. Ez hor eta ez hemen. Hori bai. Ni, linguistikaz kan-

po, ez naiz teorikoa, eta linguistikan bertan ere ez gehiegi. Bestetan zorioneko «praxis» horren aldekoa naiz, burutik oinetaraino. Horrela mintzatu behar da, ezta? Ea, bada, noiz mintzabidea bihurtzen zaigun jokabide.

Horrexegatik beragatik, bada galdera mota bat neure aldetik, ahal dudalarik, erantzunik gabe geldituko dena. Honelakoeak, gora-behera, eta «herrigintza» aldera itzuliz: «Sutan daukazu etxean, lo daude lasai iloba ttikia eta amagiharreba ezindua. Zein aterako zenuke lehenbizi?». Holakorik gertatzen denan, ikusiko dugu. Gerta daitekeena baita, besteak beste, bat baino gehiago, haurra eta atsoa bertan behera utzirik, ihesi joatea, sua itzaliko duen jendearen bila edo.

ERRIALDE

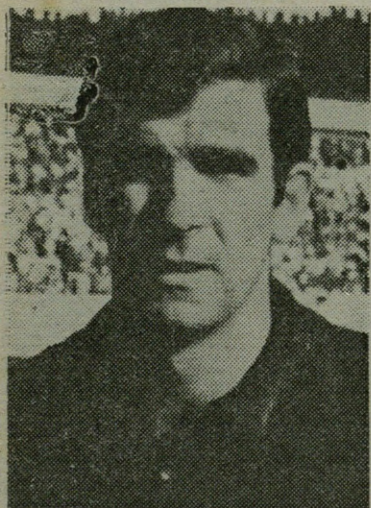
JOSE ANGEL IRIBAR

- Deportearen zentzu egoki bat falta zaie gure ikastetxei

- Ez dut herria abatzu nahi, ez dut ahaztu dudarik uste

Norberaren etxean bezain «senide» aurkitu dugu gure burua berean. Dinamarkatik edo Greziatik etortzen zaizkigun imajin praka motxen tankera berdintsua du galtza luzetan aurkitu dugun Jose Angel Iribarrekin. Ardoa atera digu, ardoa edan dugu, baina Jose Angelek irripar baten itzalpean izkutatu du ardoaren nahia.

—oOo—

izaten ziren, eta tallertxo batetan hasi nintzen lanean haitako uda batetan. Piezaren bat gaizki egin nuen eta nagusiak, haserre, horrela esan zidan: Hobe duk fubolean hastea, ez duk honetarako balio-ta. Garai hartan nik ez nuen, noski, inungo ametsik.

—Aski ezaguna da zure karrera. Baina izan ahal duzu zeure familian edo inguruan lagundu zaituen norbait?

—Nere laguntza hoberena aitarrena izan da. Eta ez fubolari begiratuz bakarrik. Ni aitaren ispilu naiz, bere karakterra dut, eta ni halakoa edo honakoa naizela idazten dutenean, aitari zor diodala pentsatzen dut. Benetan, nik neurri bizitzan gehienbat estimatu dudana gizona nere aita da. Baserri-tarra, baina edozein tokitan egonda ere, bere nortasuna gordetzen zekiena. Eta orain, nere bizitzako hutsunerik haundiena, aitarik eza da.

—Kirolaren inguruan jarraiturik, zerk lilutatu zaitu gehien ezagutu dituzun herritan?

—Ezagutu ditudan zenbait herritan ikusi dudana kirolaren zentzu jatorra. Egia esan, ez dugu asti gehiegirik izaten herriak ezagutze-ko baina hala ere, berehala nabarmentzen da gu ibiltzen garen tokitan seriotasuna edo seriotasun falta. Nik uste, hemen ez dugula oraindik kirolaren zentzu egokirik. Eta behar beharrezkoa ikusten dut hau gure neska-mutileen heziketan.

Ez dakit honela gertatzen den hemen, ikastoletan.

—Bai, egia diozu, baina pertsonala ere falta zaigu. Eta pertsonal hori lortzeak diruzama haundiak dakazki.

—Ulertzen dut arazo hori. Planifikazio falta batek dakarren eragozpena da. Bestez toki egokien falta t.a. ere ez dira arazo ttipiak.

—Zu fubolean zabilta, baina, baita gure haurrei ezartzen zaie fubolarekiko eta futbol bakarrarekiko grina ere.

—Hala da. Baina nik, egia esateko, gehienbat estimatzen ditudan deporte-gizonak atletak dira, ordainik gabeko deportean bizitza eskeintzen duten gizonak, nork gehiagok jator batetan aritzen direnak. Eta zentzu hau behar-beharrezkoa dute gure neska-mutilek.

—Asko mintzatzen ari zara gure neska-mutilek behar dutenez. Zergatik ote? Konfidentzi ttipi baten atetan ipini dugula derizkiot.

—Egia esan, aspalditik pentsatua dut fubola lagatzerako garaian. Nik badut nere negozioa, baina hortik aparteko kontua da. «Monitor» titulo bat atera nahi nuke irakaskintza mailan lan egiteko asmoz. Bestez, beti prest nengo ahal dudana neurrian nire laguntza urriaz baliatu nahi luketen ikastolei laguntzeko.

—Batek baino gehiagok kontutan hartuko dizkizun hitzak dira. Eta zu gazte zinenean, 15-16 urtetan, zer egiten zenuen?

—Ikasi. Ez naiz behin ere matematika-zale purrutatu izan baina tira! Udan, esan dudana bezala, lana. Hasera betetan, aitarekin baserri lanetan. Eta ez pentsa: Lotsa ere izaten nuen nere jantzi zikin-ekin uda-nesken artetik pasa behar izaten nuen. Garai hartan ere izan nuen gure herriak duen gaitz jakin bat ezagutzeko aukera: «Txikiteoa». Eta nere hamasei urtetan baita lagun artean nahiko «txikito» edan ere.

—Eta orain?

—Orain ez, noski. Baina bi arrazoiengandik. Bat, nere lanak disziplina batetara behartzen nauelako. Bigarrenik, berriz, nere inguruan bizi diren neska-mutilei ejemplu bat zor dietela pentsatzen dudalako.

—Ikusten denez, eta guk hala ikusten dugu behinik behin, deportista batzuk bizitza errazenera jotzen dute. Zuk zergatik ez, Jose Angel?

—Fuboleko bizimodua oso laburra da. Eta lesioak eta abarrek gehiago laburtu dezakete oraindik gure deporte bizitza... Ez dut uste mentalitate horrekin oso aurrera egin daitekeenik... Dena dela, ez gara denok berdinak eta...

—oOo—

Luze joan zaigu elkar hizketa eta zaila zaigu behinik behin laburtzea. Dena dela, ez gara «Zeruko Argia»-rako elkar hizketatzera bakarrik joan. Liburuxka bat egin nahi genuke gure ikastoletako neska-mutilentzat deportearen arazoaz, eta liburu horretan nahiko lagunduko zizulakoan jo duqu Jose Angelengana. Gure usteak uza ona izan dute zalantzarik gabe. Disziplina, borondatearen heziketa, manipulazteen arriskuak, iraupena. Gai askotan lagundu digu Jose Angelek, eta denerako prestatu zaigu.

Futbol zelaian jator, eta euskal zelai zailago honetan latorra. Zorriak dituzun merezimendu guzientzat! Bere hitz guziak hontan labur genezazke:

Ez dut herria ahaztu nahi, ez dut ahaztu dudarik uste.

HERRIALDEKOEK

AMA BIRJIÑA

—I—

Bertso berriak ateratzeko noizbait eginik amesa. San Inazio joan zalako Arantzazutik Mandresa, Birjiñagandik antxe izan zun Gogo Jardunen sorpresa. Pekatariok artu dezagun zeru bidean arnasa. Orregatik joaten dira peregrinuak Lurdesa.

—II—

Seme Jainkoak nai izan zuan Zu zerutikan jestia, aitz arte ortan gelditurikan bakarrik zeunden tristia. Entzuten danez Benardita zan lenen izana bixtia. Zure aurrean auspezturikan biotz oneko gaztia. Beartsu danak iritxi dezake komeni zaion guztia.

—III—

Urte barruan epoka batzuk jarri baditu elizak, mezu dunari ondra ematen egin ditzagun otoitzak, gure animak galdutako ez ditzan diabruaren ekaizak. Orretarako Jaungoikoari egin bezkagu eskeintzak, beti beretzat izan ditezten mingaiak eta biotzak.

—IV—

Ama Birjiña alabatzeko maitzeko illan gaudenen, edertasunen ispillua ta argitasunen zoramen. Jainko graziaz sortzaila eta zeruetako goramen, pekatu gabe munduratu, fede santuen aitormen, zeruko aingeruz koronatu, danen gaidinkan nabarmen.

—V—

Zeruetako erregin zera, mundu onetan bizia. Sortu unetik agurtu zendun Jaungoikoaren grazia, umildadezko maitetasunez zeruko Aitari josia, txikitandikan bakardadean guraso gabe azia. Salbadorearen ama izatearren gertatu zan au guztia.

—VI—

Andre guztien gaidinkan zera birjiña bedeinkatua, gizadi danak izan zaitzagun biotzetik maitatua. Bere semearen ama izatearren Jaungoikoak aukeratua, ikusirik edertasun da birtutez adornatua, zu zeralako barkatzen zaigu jatorrizko pekatua.

—VII—

Jainkoa bera gizon eitia bearrezko zan artako. Neskatx garbi bat naikoa bazan, aunditasuna zertako? Probatu intzan belaunikatuz ote indukan gurtuko. Ura Jainkoa izango zanik etzila inork sartuko. Beti kiskaltzen egonagatik sekulan ez aiz urtuko.

—VIII—

Etsaiak Eba engañaturik artu zun bere mendeko. pentsaturik jatorri ura etzala geio onduko.

Aleginean saiatu intzan Jainkoa nundik minduko. Uste izanik egille orrek etzula geio ainduko. Ire usteak alperrik dituk gizona ez dek gaidinko

—IX—

Jainkoak berak esandakoa izan gogoan artua: emakume bat izango zala pekatu gabe sortua. Aren oin azpin deskuidatuta burua daukak lertua. Aren almena zenbataño zan ez engon ondo neurtua. Orregatik izandu intzan inpernuetara sartua.

—X—

Bataiotikan garbitzen baita pekatuaren mantxatik. Eure lekura irten adilla Jaungoikoaren etxetik. Pentsakizuna luzea daukat esplikazio motxetik: kontrako lora irten zitzaikan arbola orren txotxetik. Uste guzirik ez dek egingo surtan agon kabixetik.

—XI—

Denen gaitetik maitatu bear da gure Jaungoiko maita. Beraren kontra altxatu intzan diabru amorruz bete. Orregatik erantsi iokan Ebari eure katea, an trabatuta eragotzearren zeruetara joatea, beti betiko itxia zedin an sarrerako atea.

—XII—

Jaungoikoari gorroto diok, nik beste ainbeste iretzat. Engañioa besterik ez dek sekulan izan guretzat. Jaungoikoari oker zaiona agertu nai dek zuzentzat. Azken gabeko surrimentuak nai adimen motzentzat, libertadeko ate zabalak artutzeko itxizat.

—XIII—

Lurdesko Ama, bedeinkatua, badegu zure bearra. Arkaizpetikan irteten zaizu ur bihurturik negarra. Alkar maitatzen ikas dezagun eman zaiguzu indarra. Mundu guzian aplaka dedin gorrotoaren sugarra. danen gaidinkan maita dezagun gure Jaungoiko bakarra.

Jose I. Etxeberria

Donosti-Aurrerki-Kutxa

EUSKAL IRRATI SAIOAK

Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru aurreratzea
Baserri, lur-tresnak ta aber
Torelavega'ko Perira Joan etorriak

Baserriaren alde

ATE OPARIAK

GAI TA IRUDI POLITENAK

Victor Pradera, 2
(Esquina Zubieta)

DONOSTI

MITXELENA

ORDULARI ETA BITXITEGIA
Del honi jarraituz bazatoz
zure orlojua KANARIAS b'rtan
baillo merkeago orlojko duzu

Matxin Arzu, 1

ONDARRABE

Alberto Laxaren omenaldia, "AMARRERKOA"

Bat-bat gizon bat.
Bi, jalo-bizi
Ondarrabian.

—oOo—

Bertan sortu, bertan ezi,
saiatasunez iritxi:
zer ez du artista onek merezi?
Beti oñez, txukun beti,
artetsu eta artezi;
bere lan-egin danetan berezi.

—oOo—

Iru: andre(a)kin
lau seme ditu:
bostak bizitu.

—oOo—

Umetatik aski zindo;
gurasoen seme zintzo,
etxerakoz lagun-bide izanik.
Gaztetatik: soñulari,
txistulari, idazlari...
Ikasle danak zenbaitzen nork daki?

—oOo—

Xei-xei besteei
dakian dana
erakusten gei.

—oOo—

Zeru zabala goian;
itxas-ertz ondarra, bian...
Kaian ontziak, bai ta ez,

ur gañez...
Nekez ibilli erbestez
uda berrian ametssez...
Txistu zarra ixiltzeke negarrez.

—oOo—

Zazpi ta sortzi
bederatzikin:
ez du gaitz egin.

—oOo—

Ainbat lanetan malxua;
Erri(ko) Etxean oitua.
Ez dezu bertan laguntza menarik.
Diru pozean ez bizi.
Ogi bidean poz aski.
Txorien egazkadari... opari.

—oOo—

Amar: LAXATAR
Alberto, beste barrogaitamar...

—oOo—

Txeki, ba, zure lanari:
ezi gazteak alaiki...
Doazten, artez, on bidez,
nai ta ez.
Eman nakizu danari
zure doaiak ugari,
«ZERUKO ARGIAK» bezin pozgarri.

TANTO BILA ALA TONTOTO BILA?

Lan asko egiten da Euskal Herrian: folklore mailan, abesti alderditik, arte arloan, hizkuntza sailean, irakaskuntza alorrean eta abarretan.

Inoiz ez bezalako dantzari taldeak ditugu, behin ere baino abeslari, artista, idazle, irakasle hobeak. Herriak sekula baino ezagunagoak ditu, gainera, bere dantzariak, poetak, bertsolariak, margolariak, idazleak, irakasleak eta abar. Jaialdiak, saiakerak, hamabostaldiak, diskoak, ikstelak, liburuak eta abar ugaltzen eta markak ontzen ari dira.

Lan ikaragarria egiten ari gara kultura mailan. Euskal indarren eskuetan dagoela, uste dugu gainera, berrikuntza eta joritasun hau guztia, zorionez.

Baina gizarteko hauzi-mauzien gidaritzan, ez dugu uste, euskal indarren eskuetan dagoenik. Ez dugu euskal indarrak lanean ari ez direnik esaten lanean ari direlako erortzen dira leze zuloetara. Gizarteko hauzi-mauzietan dihardutenen euskal indarrek jasan dute eta jasaten dute inork ez bezala burrukaren nekea eta eraso.

Gaurregungo hauzi-mauzietan, ordea, nahas mahas zurrumbilotsuak ginditu dituela, uste dugu, elkartasun faltaz. Izan ere tanto bila gabilta denok. Talde bakoitzak jaso nahi ditu tanto guztiak. Oso erraz ahaztu ohi zaigu herria.

Gaitz berdinean eror gaitzke idazleok ere. Taldeak, adiskideak eta etsaiak ahazturik idatzi behar genuke, askatasun osoz, txaloari eta erasoari jaramonik egin gabe. Baina alderdikeriaren gaitzak joak gaude idazle eta aldizkariak ere.

Besteak beste herri iritzia jaso, bistaratu, landu eta zuzentzeko eginkizuna dugu. Aldizkariaren eginkizunetarik bat litzateke zurrumbilotsuak non diren eta olatuak nondik datozen jendea ohartaraztea. Gizarteko hauzi-mauzien eta gertaeren isla eta distira izan behar lukete aldizkariak.

Ez dago gure esku, ordea, xehetasun gehiegi ematea. Ez dugu horretarako baimenik. Bagenu ere gauza izango ote ginatke? Eta gauza izanik izango ote genuke ausartziarik?

Iunpean muturjoka ari direnen antzera ari gara muturjoka nork nor jotzen duen ez dakielarik. Hau bederen salatu beharko genuke pentsatzeko beta dugunok. Ez da harritzekoa kalean burrukan dabilena itsus-mustuan ihardutea. Guk argi egin behar diogu, guk pentsarazi behar diogu. Uste horretan da burrukaria.

Ez dugu garbi hitzegiteko aukerarik, baina bagenu ere garbi mintzatuko ote gintzaizkioke? Noren zerbitzutan diharduen galdatzeko hainbat ausardi izango ote genuke, gutxienez ere.

Geldirik dagoena eztenkatu, lo dena esnatu eta dabilenari eta ari denari pentsarazi egin behar lioke aldizkari batek. Baita inoiz hutsegingo badu eta hankasartzeak egingo baditu ere. Behin ere ez hutsegingo eta behin ere hankasartzerik ez egitea baino barkagarriago zaio aldizkari bati gizarteko hauzi-mauzi eta nahas-mahas zurrumbilotsuetan argi egin nahirik inoiz zikintzea.

Herriak ez du askotan azterbiderik eta pentsabiderik, ezin eho hainako iritzi, zurrumurrur, aholku, eta agindu pilatu zaio errotan. Ezin ditu xehatu. Txinparta darie errotarrirei, erre usaia. Idazleok lagundu beharko genioke herriari berexen eta ehotzen. Baina...

Taldeak tanto bila eta tonto bila ibili ohi dira, ekintza zabal-tan. Guk ez dugu ez tantorik eta ez tontorik nahi.

KRITIKO BATEN LARRIAK

Don Akilino kritikoa da. Kritiko literarioa. Euskal literaturaren kalitate onak osasuntsu jarrai dezan, begiratzen du.

Libururen bat agertzen denean, Argitaldarien, aldizkariak, hangoeak eta hemengoak, Don Akilino bere eritzia eskatzen diote. Inori ez zaio bururatu liburuak bidaltzea. Don Akilino, bere xentimo garestiak bi aldiz kontatu, kalera jetxi, ta liburuak besapean etxeratzen da.

«Zergatik ez ote ditzkie Argitaldarien kritikoei zabalkundea hasi baino astebebe lehenago bidaltzen liburuak? Mundu guzian bezala», pentsatzen du bere artean.

Liburu puntarik punta irakurtzen du. Luma hartu ta lehenengo inpresioak idazten ditu paper batean. Zirriborro batzuk.

Berriz irakurtzen hasten da, luma eskuan duela. Lerro bat azpimarkatzen du. Bestearen baxter aldean galdera bat markatu. Halako orrialdetan fletxa bat jartzen du, hoge orrialde lehenagoko zerbait gogoratzeko. Apunteak hartu ta hartu ari da. Don Akilino paper pila bat bete du apuntez eta oharrez. Liburu zikin-zikindu du. Atzekoz aurrera ta aurrez atzera dena irakurri du. Pasarte pare bat hiruzpalau aldiz segidan irakurri du. Bi aldiz boz aituan.

Jeiki ta, irakurtzen ari zen artean burura etorritako liburu denak, liburu apaletatik ateratzen ditu. Dozenaren bat bai. Mahain gaineen pilatzen ditu. Konparazio batzuk egin behar litzuke, ezta? Liburu bat hartu, iriki, han eta hemen presapresaka begiratu, nota hartu, atzera ta aurrera erabili, orriak dantzan, behatz punta bustiz, orriak hamarna edo hogeina pasatuz, utzi liburu, beste bat hartu, berehalaxe lehengo bera berriro hartu, atzera lehengo zeremoniak egin, utzi berriro, eta Don Akilino, kritiko sonatu bat ez balitz, zoratu egin dela edo ximu bihurtu dela, pentsatuko zenuke. Baina ez, horrelaxe ibiltzea da bere ofizioa. Kritikoa da. baten eta ximu zoro

baten artean alderik ezakutzen baduzu behintzat.

Orain —honez gero berandutzen hasi da— Don Akilino prest dago bere kritika idazten hasteko. Apunteak ordenatzen ditu. Pipa bizten du.

Oraindik ez du lehenengo frasea bukatu: «et! et! hau idazten badiat, Don Merluzio gozoa jarriko zaidaki!». Don Merluzio liburuaren argitarazlea da. Frasea aldatzen du. «Honekin, seguru asko, Karkomio Argitaldaria espaz beteko diat». Aldatzen du. «Karkomikomio Elkargoa minduko zaidak honekin, gero». Aldatzen du. Don Merluzioren, Karkomio Argitaldarien, Karkomikomio Elkargoaren, Mikokarmio aldizkariaren, gustoa egiten du. Azkenean badu frase bat. Pipa bizten du.

«Hau ez zaiok idazleari gustatuko», pentsatzen du. Eta pentsamentu honek benetan kezkatzen du Don Akilino. Izan ere, Don Akilino ez da kritiko literario bakarrik. Han, gazte denboran, poesia batzuk publikatu zituen. Orduan ez zituen inork erreparatu. Eta, noizpait, probintziako aldizkari ilunen batetan ere zertxobait publikatu zuen. Orain, kritikaren bat hasi orduko, idazle guziek iritetzen diote Don Akilino: «eta heuk? Zer egiten duk heuk?». Don Akilino frasea aldatzen du.

Don Akilino ez lioke inori susmo txarrik izateko atxakiarik eman nahi. Kritikoaren lehenengo obligazioa objetibo izatea da. Baina zer da objetibo izatea, jendea konturatzeko ez bada, objetibo zarena? Kritikoaren lehenengo obligazioa objetiboaren plantak ondo egitea da. Bestela ez du ezer balio.

Orria paper-zorroa bota ta berria hartzen du. «Onena idazleari berari galdetzea litzateke». Telefonoa hartu ta lumeroak markatzen hasten da. «Jesus!» esan eta dudadudatan gelditu da. Ez. Mundu guztiak daki, Don Akilinoaren eta idazlearen artean ikaragarriko diferentzia ideologikoak eta sozial-

-politikoak daudela. Idazlearen pentsamentua, ez dago oso garbi, baina Langile Alderdi Sozialista Demokratiko Superpopularrakoa dirudi. Hala entzuten da behintzat. Eta berea, Don Akilinoarena, Langile Alderdi Sozialista Demokratiko Popularraren tankerakoa bakarrik omen da. Hala esaten du jendeak. Don Akilino erreazionario bat da. Idazleari probokazio bat irudituko zaio Don Akilinoaren deia. Leze hori ez dago telefonoz ere ginditzerik. Ez, elkarriketa batetarako ez dago bagesa komunik.

Don Akilino bere kritikarako oinarri neutralago bat bilatzen du. «Literaturaren lehenengo obligazioa bere obligazioak betetzea da», idazten du. «Bere edertasunak egiten du literatura eder». «Literatura burgesa txarra da».

Don Akilino bere apunte ta ohar mordoari begiratzen dio ta tristuraz betetzen da. Ez, ez du alferrik hainbeste lan egin. Gainera, idazleak beti kexu dira, kritikarik ez dagoela. Don Akilino kritikari serio eta ongi finkatu bat egin behar du. Mami-mamitsua. «Dostoiwskik Thomas Mannen Mauriaci Barojaren Txillardegiko Agirre Saizartxundi», idazten du.

Telebista bukatu da. Andrea sartzen da: «Zer ari zara?» Don Akilino bere frasea irakurtzen dio. Joxepak: «ni ohera noa. Nahi duzuean». Sukaldeko argia itzaltzen du.

Bainua entzuten da. Don Akilino beste paper bat hartzen du. Pentsa ta pentsa dago. Pentsa ta pentsa dago. Pentsa ta pentsa dago, dago, dago, dago, dago. Joxepa sartzen da, tobaja haundi bat jantzita. Zintz egiten du. «Seilurik ba al dugu?», galdetzen du Don Akilino. «Sei beharko nituzke».

Don Akilino bere kritikaren kopiak bidaltzen ditu, sei zuzenbide-tara: «Liburu eder hau euskara batuan dago».

Joxe Azurmendi

Euskera, zientzia hizkuntza

Katalana, zientzia hizkuntzaz idatzi nuen Z. Argiaren Urtarrileko 19ko alean. Oraingoan, Euskera, zientzia hizkuntzaz egin nahi nuke.

Katalanen eta euskaldunen egoera nahiko desberdina da: inguruko hizkuntzekin duten harremana, hitz egiten duten jendetzarena, duten zientzi tradizioa, tab., tab. Baina, hala ere, badugu zer ikasirik aurrera gartsuki ari zaizkigun katalanengandik.

Euskerak ere badu zertaz aberasturik zientzia alorrean; hankutsik gaude benetan; orain ari gara, lehen aldiz, zenbait zientzia gai urratzen.

«Euskera eguneroko azterketetan erabili behar lukete gure zientzialariak». Baina non dira gure zientzi gizonak? Mitxelenak dioen bezala: «Egin dezagun euskaldunen batek asmatzen edo aurkitzen duela egun edo bihar Einstein-ek fisikan edo Fleming-ek medikuntzan asmatu edo aurkitu dutenen pareko zerbait. Ez dugu berehalakoan ikusiko, izpiritu (!) gaietan saiatzen diren euskaldunek maiz aldegiten bait dute guregandik...» Gelditzen direneta, zenbat da bere eguneroko gaiak euskeraz erabiltzeko gai? Katalanen rekomendazioa ondo datorkigu hemen: ber-ikasketa bat egin behar du bakoitzak.

Irakaskuntzan gure hizkuntza erabiltzea ez da ezinezko gauza beti. «Ez dugu euskal unibertsitatearik» (Ez katalanek ere). Unibertsitatea, euskal maixu eta guzti, emanen digutela uste ahal dugu? Hor ditugu fakultade batzuk, amaika instituto. Euskaldunak den tokian bada gauza bat baino gehiago egite-

ko biderik. Baina horretarako euskeraz jakin behar eta irakasteko mailan gainera. Ari zaizkigu, hala ere, dibulgazio aldizkari batzuk sortzen: ELHUYAR eta ARANZADIANA azken aldi honetan e.b. Bide egokiak gure estudiantee eta besteak hizkuntza zorrotzen hasteko.

Euskeraz gure azterketa lanak argitaratzeari, oraingoz ez diot etorkizunik ikusten —reindibazio batea ezik— eta gurea baino hizkuntza zabalagoetara jo beharko dugu. Gure bigarren hizkuntza gaztelania edo frantsesa dugu (askorentzat hizkuntza lehenak) eta hoietan argitaratzeko ohitura dugu. Geurea baino zabalagoa dugu gaztelania e.b. bainan ez gehiegi, aurreko puntuetan ikusten denez, katalanek ere bere hizkuntzaren pareko egin dute zientzia mailan. Ingelesera edo jo beharko dugu, zabaltasunaren atzetik bagabiltza; baina zein hizkuntzatan egin bakoitzaren esku-tan dago; zein alorrean mugitzen den, bere hizkuntz ezjakintasunaren arabera, tab.

Ingelesari zabaltasunaren ohorez makurtzen bagatzaiozkio ere, jende asko da oraindik hizkuntza horretan erraztasun handirik lortu ez duenik. Gaur hainbat hitzaspertu guti eginda aldizkarietan, eta ez duela ezer esaten konturatzeko denbora luzea iragotzea ez da inorentzat pozgarri.

Nahiz ingelesez egin, euskerak behar luke, gaurko zientzia aldizkarietan, duen baino leku gehiago (Euskaltzaindikoan ere bai). Lan guzian aurretik edo ondoren laburpen luze batzuk euskeraz egiten ohi behar genuke, gutienez ka-

talanez katalanez egindakoan ingelesari eskaini nahi dioten gisakoa. Euskeraz bakarrik ematea «mutua oihulari hartzea» bada ere, aurrerapenen berri, zuzen zuzen, euskeraz hartu behar genuke euskaldunok, nahiz eta gaztelaniaz edo frantsesez ere jakin.

Marzelino Aizpurua

zeruko
ARGIA

JABEA:

Nafarroa, Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoek.
Burlada, Kale Nagusia, 50-1
Donostia, Okendo, 22
Telf. 41-95-88

Ondezkaria: Kaietano Ezeiza Iturriza

ARPIDE SARIA:

Barruan	400 pezeta
Korreo batasunetako herrietan	620 pezeta
Atzerrietako beste herrietan	460 pezeta
Airez	Aldez aurretik galdetu
Salmenta (ale bakoitza)	10 pezeta

Moldiztegia eta Idazkola:

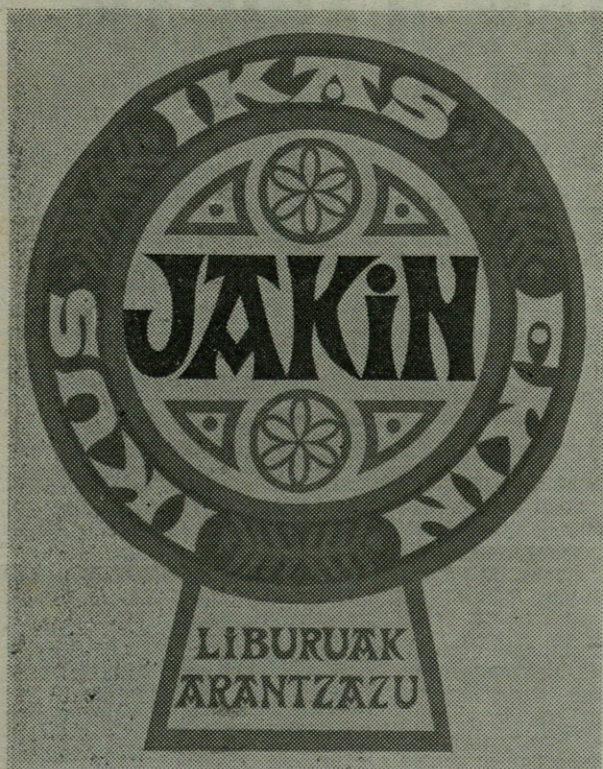
«Gráficas Navasal»

A. Adoain, 1. IRUIÑEA

D. L.: NA. 80-1963

TRALARA-
LA-LA-TRALARA...
LEPOTIK HARTU
TA SEGI
AUERRERA...

jakin-75 Urte haseran, euskal editorialak hainbat programa moldatzen ari zaizkigu, urte berrian zehar argitara eman nahi luketen liburu zerrenda azalduz.

Euskal editorial hoiaren artean berezienetarik JAKIN dugu, eta Joseba Intxaustiren zuzendaritzapean Agirrebaltzategi, Pagola, Torrealdai, Aduriz eta Iturriotzek osatzen duten talde berriak, guztiz lan serio bat eskaini asmoz ekin dio urte berriari.

1974. urtea ere ez da txantxetakoia izan JAKIN taldearentzat. Kontutan izan beza irakurleak, JAKINek argitara emandako liburu batek —“Axular-en Hiztegia” delakoak— irabazi duela aurtan ere GEREDIAGA Saria. “Euskara Batua zertan den” izeneko bost hilabetetako agortua dela, eta “Lur eta Gizon. Euskal Herria” deritzana, berriz, martxa berean ari dela.

1975. urteko programari bagagozkio, aldiz, batzuek beste hamabi dira, aldezturik JAKINek argitara eman nahi lituzkeen liburuak. Harpidedunei bidali berri zaie Xabier Lizardi deitu alea, eta ondoan ateratzeko dira “Sei Idazle Plazara II” (Begiarmen), “Marx eta Jesus Europan” (elkar lanean), “Gero. Villasanten oharak, Euskal Artistak” (J.M. Larramendi), “Gizona abere hutsa da” (Lazkano Mendizabal), “Donibaneko Huarte” (J.B. Etxarren), “Bertsolaritza” (J.M. Lekuona), “Euskal Herriaren Historia” (F. Zabala), “Onsa hiltzeko bidea (J. Tartas) eta Kristau Bidea (Holandako Ikasbidea).

Plangintza joria, JAKINen aurtengo hau. Oparoa bezain zabala, kritika, azterketa, erlijio, filosofia, gramatika, arte, historia, ahozko literatura, obra klasiko eta beste biltzen dituelarik.

Zuzendarien ilusio haina, irakurleon harrera ona opa diogu. Ez da, segururik, guti.

santa yageda yageda

Otsailaren 5ean Santa Ageda eguna, eta, 4ean, bezpera noski. Han hemenka edozein gazte talde barreiatuko da Euskal Herrian zehar, auskalo noizdaniko ohitura zaharra berrituz eta gogoraraziz.

Esan beharrik ere ez, gaur egun sasoi batetan baino murriztuagoak ditugula Santa Ageda kantak. Urterik urte gaitzen ari zaizkigu, eta irauten duten ondakinok aldatzen eta trakesten.

Ez da gaur bertso berririk sortarazten (Motrikun, ordea, zerbait egin omen da Azpillagaren inguruan), beti betikoak errepikatu ohi dira, eta baldin errepikatze horretan azterketa edo aukera apurren bat egingo balitz... gaitzerdi!

Ene amari ikasia diot, orain dela berrogeita hamarren bat urte Eugenio Urroz tolosarra Eibarko parrokoa zelarik, sasoi haretako gazte taldeak santagedatan kantatu zion kopia:

Kura parroko mondongo,
hik ez dok asko emongo,
hik emondako diruarekin
etxuagu asko erango.

Deba eta Markina ibarretako bertsolariek betidanik giputz antzera kantatzeko joera izan dutenez gero, bertso honek herri xeheak burututakoa dirudi, ia ia, ez osoki, eibartar hutsez eginga bait da.

Orain ez dugu, ez, beste horrenbeste eskatuko. Baina bai, gutienez, ardura eta kezka apur bat, bilketa eta azterlanik zerbait. Eta, Eibar aipatu dudanez, zenbat eibartarrek ote daki, esate baterako, Kepa Enbeita “Urretxindorak” badituela Santa Agedako bertsoak eibartarrentzat bereziki burutuak? Eta beste horrenbeste aulestiarrentzat:

Aulestiako mutil gaztiak
emen gatoz abeslari.
Geure bijotzak opaldu nairik
erri ontako danari,
maitasunen ezaugarri,
gorrotorik ez inori.
Zorun-bizitza eskatuagaz
geure Agate deunari.

Eta, eibartar eta aulestiarrenak ezezik, “Eskaliak” izeneko Santageda kanta orokorrak ere baditu “Urretxindorak”, Agate Deuna, Eusko-Bizitza, Aberria, Eusko-lan-gileak, Ikastolak eta beste aipatzen dituelarik.

Beste horrenbeste ere izango da, hor nonbait, eta merezi luke, bai, plazaratzea. Ez ote?

san anton abesbatza

Orain dela hamarren bat urte ezagutu genuen San Anton Abesbatza, orduko “Orfeón San Antón” delakoa, alegia. Geroztik, aldaketarik franko izan da euskal kultur mugimenduan barrena. Hainbat aurrerapen egin da, bai, euskal kulturgintzan.

San Anton Abesbatza ere nahi izan zaio abiada horren gurgilari jarraitu. Behar bada, noizik behin errepertorioa aldatuz, euskal kanta talde bezala bete zukeen bere erresponsabilitatea. Baina ez da, ordea, betiko hildotan geratu. Gorago jo nahi izan du, korugintzak eskain ditzakeen posibilitateak aztertuz eta baliatuz.

Asmo horretan, “Gure haurrak, Herriaren itxaropena” izeneko kanta saio bat burutu berri du. Bederatzi ataletan berezia, haurrari buruzko gaiak eta burutapenak gogarazi nahi lituzke: gizartea, familia, heziketa, euskal izara etab.

Saio hau prestatzean, bestalde, kantariak ezezik, “Gogortasuna” dantza taldea, Lejarza txistularia eta Intxaurren bertsolaria ari dira lankide, guztiok J.A. Kalzadaren zuzendaritzapean.

Urtea hasi baino ez da, eta han hemenka ari zaigu San Anton Abesbatza etengabe kantari. Urtarrilaren 3an Zornotzan, 5ean Zeaunur, 12an Trapagan, 16an Bilbon, laster Galdakaon... eta ikastolen alde non-nahi kantatzeko gertu omen daude.

Korugintzan, eta sozial komunikabideei bagagozkie behintzat, Bilboko San Anton parrokiako talde honek urrats berri bat jorratzen dihardu. Merezi luke Gipuzkoan ere saioaren bat edo beste antolatzeak.

berriro ere euskal izenez

Beti ikasten da zer bait. Euskal izenen bat errejistrotan jartzerakoan bi gauza eskatzen zituzten orain arte, emakume ala gizonetako izena zen, eta erdal itzulpenik zuen. Orain, berriz, neskatila bati ENARA nahi izan diotela jarri eta, “que tienen relevancia cultural e histórico suficiente para pervivir en el País Vasco como nombre” dioen zertifikatu bat ere eskatu die gurasoei.

Arazo honek ENEKO izenaren hauzia dakargu berriro gogora. Izan ere, ba ote beste euskal izenik ENEKO-k haina “relevancia cultural e histórica” duenik? Aipagarri ezin bestean Kepa Enbeitaren beste bertso bat:

Euskera nai dogu lez
benetan maitatu,
euskal izenak bere
genduzan eskatu.
Eskari au ez eben
danak ontzat artu.
Zetako, ba, gizonak
egia ukatu?

● Xabier Kintanaren emazte M. Carmen Goirienak, ezkontza ondoko lehen fruitua izan du urtarrilaren 13an. Bonbero jaio berriari JURGI izena jarri diote. Zorionak bihotzez.

● Debara “demokrazia” eta “liberalismoa” eraman zituen plaentxiatarrek, oster, Iñaki Letek alegia, lehen ilobatxo izan zuen San Tomas egunez.

Neskatilari ez diote “Tomasarik” jarri, EIDER printze izena baizik. Plaentxiatarren ikuturik ekar dezala opa diogu.

panpina ustela

Urtarril honetan, nolabaiteko aldizkari edo liburuxka berri bat agertzeko da euskal literaturgintzan barrena. (Panpina Ustela) deritza, eta Bernardo Atxaga eta Koldo Eizagirreren zuzendaritzapean burutua da.

Liburuxka hau literatur entsegu gisa argitaratuko da, hainbat literatur lan eta poemaz osatua.

Egileok hutsune literario bat sumatzen dute Euskal

“GOAZ” antzerki taldea.

Herrian. Dinamika berezi gabeko deritzate egungo euskal literaturgintzari, egiten den hainbat lan, literatur zentzuz baino zenbait arrazoi estraliterarioz egin ohi delarik.

Lehen ale honek manifestu antzeko nahi luke izan. Ale solte bat baino ez lehendabizikoz, arrakasta onik eta ondorio hoberik izango duelakoan.

denetarik labur

Gipuzkoako Ikastolen Elkar-te-Batzak, Ikastola Federazioak alegia, jolasketako txapelketa, idazlehiaketa eta margo-lehiaketa batzuk antolatzeak asmotan dihardu.

● Euskaltzaindiak istudio sozio-linguistikoko bat egin dezan enkargatu berri dio “Siadeco” delakoari, euskararen gaur eguneko egoeraz informazio sakon bat eskuratu asmoz.

Bi urtetan egin beharrezko lana izango omen da, Lan Kide Aurrezkiaren diru laguntzapean egin ere.

● Iruñeko ETORKIZUNA argitaldaria aurrera doakigu bere “Panpina” ipuin sortarekin. Lehendanik argitara emanak zituen “Lamin-zulo”, “Intzaur-Koskailu”, “Alizia” eta “Hansel eta Gretel” izeneko ipuinak, eta urtarri honetan argitara emana da “Gudu garratza” deritzan azkena.

“Panpina” sortako hau ipuin klasikoak dira, Jose M. Satrustegiren zuzendaritzapean euskaratuak. Eskatzeko-tan: ETORKIZUNA. Gorriti, 27 - Iruñea.

● Maisu berriak hautatzean, euskaraz dakiten ala ez ere kontutan hartua izan dadila eztabaidatu da Iruñeko Udaletxean.

Zenbait kontzejal, hotz samar arren, alde mintzatu bada ere, beste hainbati gutitxo iruditu zaio “kontutan” bakarrik hartze hori. Hauen iritziz, kontutan hartu ezezik, euskaraz dakiten maisuak prestatu behar omen lirateke.

Gipuzkoan orain dela ehun urte baino % 63 gehiagok daki euskaraz. Nafarroan, aldiz, % 57k gutiago. Murrizte hori behingoa geldiarazi eta atzeko aurrera ekiteko asmorik bada, antza, Nafarroan. Asmoa...

● Bilbon, Bizkaiko Diputazioaren Liburutegian, euskarazko erlijio liburu zaharren erakusketa bat muntatu berri da.

Euskal bibliografia erakusketa berri horretan, lau-geita hemezortzi erlijio liburu agertarazi dira, 1850. urte baino lehenago argitara emanak, baita sekula argitara eman gabeko zenbait eskuizkribu ere.

● Deba eta Durango eskualdeetako hainbat lantegitako zuzendariak Eibarren bildu berriak dira, elkarrekin industri-elkarte bat sortarazi asmoz.

Probintziarteko mugaz gaineko harremanak, eskualdeko Industria eta Merkatalgo Ganbara etab. aspaldiko ametsak dira, Eibarren behintzat; are gehiago, Deba arko hainbat lantegi Mallabia. Abadiño, Berriz eta Durango zehar barreiatu denez gero.

Asmoak ezertara iritsiko ote diren ez jakin, baina Udaletxetik (Eibarkotik) hiru kilometrotara dugun muga fantasma hori hausteko ordua dateke.

● AUNAMENDI atera berri du “Como han sido y son los vascos”. “Izakera eta Jazkera” delako liburukotea. “Aralar” sailean argitara emana da, euskaraz zein erdaraz.

Ez gara, gu geu, bi hizkuntzako liburu hoiaren zale. Halakoetan behintzat, “arre” ala “ixo” garbiago zaigu. Dendariak animatze aldera esan digunez: “...y, además, ‘también’ en euskera”.

Negar... barra... honela gabilta, oraindik ere!

hiru berri motz

Otsailaren 7an, Deba-ko “Goaz” antzerki taldeak Plazaren Larzabalen “Senperen gertatua” delako obra agertaraziko du Mutrikun.

“Goaz” izeneko taldea udan sortu zen Lukas Dorron-soren zuzendaritzapean, eta urtarrilaren 3an Deban bertan egin zuen lehen aurkezpena.

● Urteroko bertsolari omenaldi nagusia otsailaren 16an eratuko da aurtan, Astorian eratu ere, ohi den bezala. Aurtengo hau Muxikako Iturri bertsolariaren omenez eratuko da, iaz erabaki zenez gero.

● Sozial-komunikabideak delako izenburu interesgarri-ripen, zenbait elkarrizketa eratzeko da Eibarren, S.C.R. Arrate elkartearen ardurapean.

Editorialez, kazetaritaz, irratiaz, zinemaz, bertsolari-taz eta beste hainbat ihardunaldi prestatzeko da mar-txo-apiriletan, teknika, eta zientzia hoiek Euskal Herrian barrena gaur egun zer nolako funtzio eta eragina duten aztertuz, batipat.

ZENBAT GARA

HERIO ZIGORRAREN INGURUAN

«Herio zigor bat burutzen ikusten dudanean, progresoan nuen sinesmena sineskeria hutsa agertzen zait».

Leon Tolstoi

Sartaldeko gure zibilizazioa mi-ragarritzko aurrerabide zoriotsuan abiatuak dagoela esatea merke saltzen diren topiko horietako bat bihurtu zaigu. Industriagintzan aurrera goaz, munduari gero eta gehiago nagusitu gatzazkio, kulturaren ere aurrera goaz... eta honenebestez badirudi zibilizazio mailan ere aurrera egin dugula ausarki. Bai, egia, optimismo lasai baten baikortasunean murgildurik bizitzeko joera lasai eta harroskoegia nabari daiteke gure zibilizazioaren zenbait alorretan.

Noizik eta behin, ordea, zeruko bakea urratzen duen ximista biziaren antzo, kezka zulakor batzuen zirrara larria sartzen da baikortasun horren bihotzean eta lasai zegoen gure mentalidade modernoa ikaraz jartzen da. Ezin uka —gerra, goseteak eta horrelakoen ondoan— herio zigorraren hauzi-mauzia ere noiz behinkako ximista horietako bat dela. Lo zeudenak esnatu eta lasai arraio bizi zirenak kezketan jartzen dituen arazoa dela. Herio zigorra bai? Herio zigorra ez? Zeinen izenean eta zergatik? Eta iritziak urruntzen dira. Eta eztabaidek amairik gabeko abiada luzea hartzen dute. Pentsa arazo honi buruzko lehen eztabaidak orain berrehun urte hasi zirela, Montesquieu eta Voltaire tartean zirelarik!

Eta oraindik ez gara gizon zibilizatuok iritzi bat eta berdineria etorri. Askotan, etxe berean bi iritzi aurki ditzakezu eta profesio, klase, erlijio edo partidu berekoak izatea ez da aski arazo honi buruz iritzi berdina izateko. Batzuk, beren arrazoibideei eutsiaz, azken eta erabateko zigor horren aldeko agertuko zaizkizu eta bestek, beren arrazoiak aipatuz hauek ere, honako lege eta ohiurari lege eta ohi-tura basati deritzate.

Eta bitartean —ONU-ren informaeak lekuko— arazo hau zibilizazioaren termometro bihurtu zaigu, askoren iritzi behintzat.

ETA GURE ARTEAN?

Norbaitek, harrituta edo, gai hau orain eta hemen aipatzea zertara datorren galdar dezaie behar bada. Postura kritikoa bizi denarentzat, ordea, eta begiak munduko gertaldietara zabalik dituenarentzat gauzak ez du misteriorik.

Orain ere noiz behinkako ximista bezala pasatzen den kezka horren aurrean ez ote gauden pentsatzeko arrazoinik ez zaigu falta. Duela bi urte, 1973.gn urtean, Espainiako ordezkarik honako hau esan zuen ONU aurrean:

«Herio zigorra areago gutxitu edo erabat baztertzeko gorabehera ez da gure artean ofizialki aztertu izan. Izan ere, egoerak ez gaitu horretara hainbestearino larritzen eta, legea aldatu ez bada ere, aspaldi honetan herio zigorrak eman ez denez gero, erabiltze-erara iritsi gara praktikan... eta, beste aldetik, azken lau urte hauetan herio zigor bat bakarra ere burutu ez dela gogoan hartzen baldin badugu, problema txikitu egin dela pentsa genezake».

Baina geroztik, joan berri den urtean hain zuzen, bi gizonak jasan dute Espainian zigor hori. Eta hauzia, beraz, berriro ere hor dago, ez zaio gaurkotatzen falta.

Hori dela-eta, CONSULTA etxeak inkesta jakingarri bat egin berria du espainiatarren artean: 91 herri ezberdinetan zabalduz 1.500 pertsonen zuzendu dizkie bere galdekizunak. Eta, inkesta horretan azaldu denez, Espainian % 55 herio zigorraren aurka daude, % 30 alde eta gainontzekoek edo ez dakite edo ez dute erantzun (1).

Eta arazo hau zibilizazioaren termometro dela egin baldin bada behintzat, inkesta horren ondorioak nahiko jakingarri bihurtzen zaizkigun. Gehiengo zigor horren kontrako dela jakitea ez da batere

seinale txarra. Beste aldetik, herio zigorraren aldeko gutxiengoa nahiko luzea dela ikusteak ez luke pozibide handiegirik eman behar.

Adinaren gorabehera ere interesgarri azaltzen da. Zenbat eta gazteago hainbat eta lege honen kontrakoago agertzen bait da jendea. Eta, alderantziz, zenbat eta zaharrago hainbat eta gogorrago, hainbat eta zigor horren zaleago agertzen dira espainiarrak.

Klase sozialen joerak era badu halako berezitasun bat: herio zigorra bazter dadila gehien bat eskatzen duen klasea erdi-erdikoa da % 59. Goi mailakoak eta erdi-goi mailakoak datoz ondoren: % 57. Langilerian, berriz, % 51 baizik ez da horren alde azaltzen. Baina, kasu, herio zigorraren alde ere indar gutxien duena langileria da: % 29. Zergatik alde batera gutxienak eta bestera ere gutxienak? Ez dakiteneen edo-ta erantzuten ez dutenen kopururik handiena klase horretan-txe dagoelako, hain zuzen: % 20. Izan ere, arazo honetaz iritzi bat izan eta erantzun bat emateko gaitasuna kultura mailatik dator, hein handi batean behintzat. Eta langileria kultura bidetatik urrundu eta nahiko baztertua izan dela jakitea ez da inorentzat beste munduko agerketa izango.

Bada, inkesta horretan, beste zenbait dato interesgarri ere. Eskualdeei dagokiena, adibidez: galako-leonesa, kantabriak (bitxia, ez?) eta katalan eskualdeak dira herio zigorraren aurka gehien nabarmentzen direnak. Demografiari dagokion datoa ere nahiko jakingarria da: herri txikiak zigorraren zaleago dira handiak baino; hirurehun mila lagunetatik gora dituzten hirietako jendeak, berriz, zigorraren aurkako joera handiago du, Madrid alde batera utziz gero. Eta Madrileko salbuespen horren nondik-norakoa ez gara hemen aztertzen hasiko.

Politiko joera posibleen kopuruak aztertuz gero, honako ondorio sinplea ater genezake: sozial-demokratak, karlistak eta sozialistak dira herio zigorra gehien bat arbuatzen dutenak; kristau demokratik, Falange eta Mugimendukoak beste aldean gelditzen direla.

ETA KATOLIKOAK?

Gogoeta hauek egitera eta argitaratzera bultzatu nauen datoa, ordea, erlijioari dagokiona da. Bai bitxia, benetan. Eta behar bada nik uste bezain adierazgarri ez, baina, halare, nahiko adierazgarri dena inondikan ere. Hona hemen datok: katoliko ez diren beste sinestudenetan % 74 zigorraren aurka daude; indiferenteetan % 71; praktikatzek ez duten katolikoetan % 58; zerbait praktikatzek dutenetan %

56; praktikatzek dutenetan % 51; oso katoliko direnetan % 48 (eta erantzun ez dutenetan % 51). Beraz, eta datoak nahiko argi mintzo dira, jendea zenbat eta katolikoago hainbat eta herio zigorraren zaleago agertzen da. Zergatik hori?

Dato horien irakurketa eta interpretazio sinplegia egitea arriskugarri gerta daitekeela badakit, ondo jakin ere, baina, halare, pena merezi duela deritzat. Zergatik dira —edo gara— katolikoak hain gogorrak, hori gogor izatea baldin bada behintzat?

Katoliko Elizak eta kristau elkar-teak zerbait baldin badu, salbamen dei bat du, barkamen mezu bat, liberazio deihadar bat. Gizona bekatar denaren kontzientzia bizi ere badu, bai noski, baina ez gizon bekatar hori zapuzteko eta arbuatzeke, tajuzko bihotz-berritze batera deitzeko baizik. Kristau mezua zerbait bada, konbersio dei bat da inondikan ere.

Kristauak lagunurkoaren epaile eta zigortzaile baino lehen, bere buruaren epaile izan behar du. Nondik, bada, bere burua epailetzat hartu eta lagunurkoari herio zigor hori emateko joera? Ez ote dira kristauak honetan, beste zenbait gauzatan bezala, bere burua Jainko santutzat hartzeko tentaldian erro-ri?

Badakit, eta inoren erasoak jasan aurretik jakin ere, ideia hauek ez dutela Estatu baten legedia kondizionatu behar. Baina ni ez noa horretara. Katolikoek agertu duten joera eta tendentziari buruz ari naiz ni hemen. Lege gogorraren alde agertu duten sinpatia horretaz. Neri behintzat hain bitxi gertatzen zaidan sinpatia horretaz.

Jakina, askok erantzungo didate herio zigor hori gizarteak zoritxarrez erabili behar duen defentsa moduko jokaera dela. Nahi den bezain tristea, nahi den bezain iluna, baina beharrezkoa. Kriminalen jokabide kaltegarri freno jarriko dien metodo bakarra. Ezin beste-koa. Kriminal baten urkatzea beste guztientzat ejemplo gerta daitekeelako. Jende askok, ordea, beste honetara erantzuten du: gure gizartearen egiazko etsaiengandik defenditzeko bide bakarra hori denean, bego. Baina noiz izaten da horrela? Beti? Egitan? Esperientziak esaten duenez, herio zigorra baztertu den herrietan kriminalidadea ez da handitu, ez eta gorde dutenetan gutxitu ere. Eta gizartearen egiazko etsaia nor den zehatz jakiteko mugak ere hor daude. Edo epaileek ez ahal dute huts egite-rik?

Zer, orduan? Lege honen ejemplaridadeaz dudatzeko zenbait arrazoin badela. Eta katolikoak —duda hori dela-ta— bihozperago ikusteko esperantza bagenuela. Baina... Eta gainera ez dut uste katoliko ez direnek gizarte defentsarik gabe eta lau kriminal eroen eskutetan uzteko gogoia dutela esateko

eskubiderik dugunik. Horren masokistak ez ahal dira izango!

MUNDUAN ZEHAR

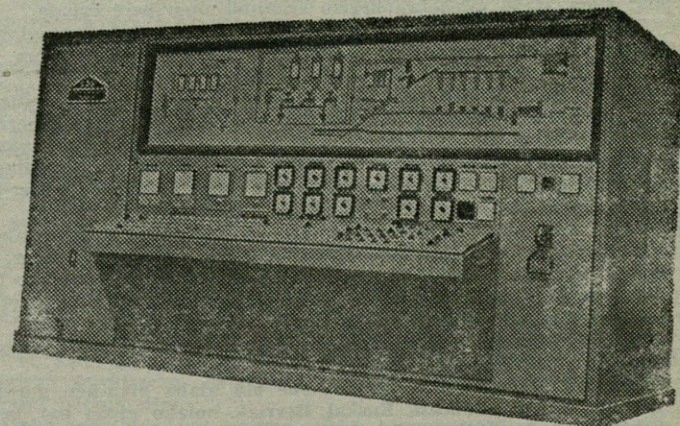
Eta, horrela, eztabaida aurrera doa noizean behinka gure zibilizazioaren zeru urdin eta garbia zertxobait ilunduz, lasai arraio zeudenak kezkatuz eta gure kontzientzien axolabekeria urratuz. ONU herio zigorraren kontrako joera nabari bada ere, herri gutxi dira erabat baztertu dutenak: bederatzirabat baztertu dutenak eta hama-sei oso kasu gutxitarako mugatu dutenak. Baina gobernuak amenezatuak sentitzen direnean, berriz

ere zigor horri eusten diote, politika arloan batez ere.

Noalanahi ere, aurka nahiz alde egon, hauzi hau planteatzen den bakoitzean, gizon zibilizatuaren kontzientziak halako zirrara bat nabaritzen du bere barnean.

Jose A. Muxika

(1) Hemen azaltzen diren datoak eta zitak CAMBIO 16 aldizkari-rik (165.gn zenbakia) hartuak dira. Bada han hemen jaso ez dugun beste zenbait dato interesgarri ere. Problemaren inguruan egiten diren gogoetak, ordea, nireak dira. Bakoitzari berea.

TXIMIST-INDAR SAILLA

Departamento ELECTRICIDAD

LANERAKO, BANAKETARAKO TA AGINTZEKO TRESNAGITZA

Aparatos de maniobra, distribución y control

P.A.T. (Alemania)

CIT ALCATEL (Francia)

«Gruak» ez iraultzeko
electroniko tresnak

Zembakizko Kontrolak
Ikusgailuak

OLIO-INDAR SAILLA

Departamento HIDRAULICO

REXROTH (Alemania)
Olio-urez osatutako
erabateko programa
servo-reguladorea berekin
duelarik.

HYDROMATIK (Alemania)
Uragi eta uragagiltza
duten motorrak
neurri aldakor eta
iraunkorretan

SIGMA (Frantzia)
Itsas lanetarako eta
Obra Nagusitarako
olio-urezko programak
INDRAMAT (Alemania)
Servo-zuzentzailea

MERKEL (Alemania)
Urarengandik babesteko
loturak eta lanak

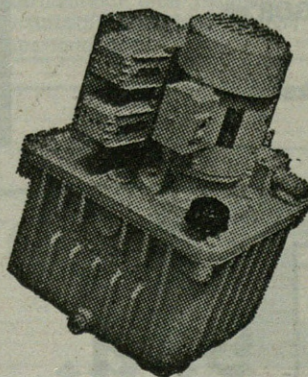
FORSHEDA (Suecia)
V-ring reten loturak

RUAL (Italia)
Goi presiotarako uraga
giltzadunak

TUROLA (Italia)
Ozkadurazko uragak

HYDAC (Alemania)
Indar irazkiak eta
Itzulerakoak

ADA
Uztai gisako euskarriak

Goimendi - Automatismos

AUTOMATISMOS

Lantegi ta landolak:

Jolastokieta (Herrera)

SAN SEBASTIAN

Urrut. 353840 (7 ari) ta

353440 (5 ari)

Telex. 36173 GOIME E

Erakusketa eta denda:

Iparraguirre, 15 - SAN SEBASTIAN

Urrut. 428082 ta 428625

Ordezkaritza:

VITORIA ETA MADRID

CAJA DE AHORROS MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224440

Onen ajentziak erri auetan dituzu:

Tudeal, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagoiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noain-Berlaim.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Eneritz, Marcilla, Isaba, Huarte-Araquil, Ensanche, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazaguiti, Sartaguda, Ablitas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noain-Berlaim.

Jose Maria Lasarte Arana

Herri zenbaitek Churchill bat, John Kennedy bat, De Gaulle bat izan dute. Euskal herriak ere, bere kondairan zehar eduki du gizon entzutetsurik. Baditu orain ere, behar bada, ez dakigula ezik.

Galdutakoan, galdutakoan bakarrik ohartzen gara zer genuen, zenbat galdutakoan.

Holako gizon bat hiltzen denean denok hiltzen gara pixka bat, gure Herriaren zati bat kentzen zaigulako. Minberatuta gelditzen gara orduan, txikituta senti ohi dugu gure burua.

Hori esan behar Lasarte Arana Jose Mariari buruz. Joan zaigu eta orain nabarmen da berak utzitako hutsunea, haren itzalaren beharra.

Donostiako Marianistetan hasi eta burutu zituen Batxillera-toko eginbeharrak. Gero, Valladolid-en. Deretxoko ikasketak egin zituen eta azkenik Doktortza Madrid-en. Ikasle saiatua izan zen hasieratik eta beti nota onenak etxeratzen zituen. Ikastaldiak bukatuta, etorkizun urdin bat zabaltzen zen bere begien aurrean. Lasai eta eroso bizitzeko aukera guztiak zituen. Ez zen ordea nagitu. Bazuen beste asmorik. Gehiagorako zegoen jantzia. Hala, politika ekintzari lotu zitzaion eta laster jaun ezagun bat zen hortaz zer-edo-zer zekiten guztien artean. Ez zen orduantxe giro samurra. Bihotza bota behar zen benetan Herriaren zerbitzurako ekintzan, eta berak hori egin zuen. Errepublikaren azken botatziotan diputatu hautatua izan zen Gipuzkoaren izenean, eta Madrid-eko Korte haietan diputatu gazteena billakatu zen. Gogor eta egoki egin zuen lan hemengo gauzen mesederako eta eskua jarri zuen arazo guztietan argio erakutsi zuen bere espala.

Mintzaera erraza bazuen ere, ez zen hizlari sutsu haletakoa. Maiteago zuen etorriari hesiak ipintzea, bere esanen jaun eta jabe agertuz. Hizlari eutsia, neurtua zen.

“ZERUKO ARGIA”ren lehen aldi larrietan gogotik bultzatu zuen aurrera bere izena eta dirua eskainiaz. Geroagoko berriak ezagunagoak dira. Loistarrain Elkartearen lehenengo Lehendakaria izan zen, borondate gaitzez ekin zion bere jaiotze eta sendotzeari eta horrekin, eta esan gabe doanakin, bere Herriaren esker-ona gutxi bezala irabazi zuen.

Iritzi eta sineste marduleko gizona izaki, beste gainerakoekin uste eta aburuei begiramen haundia zien. Lege-gizon zenez, legearen zirrikitu denak ongi zekizkien noski, baiña nahiago ohi zuen hauziak adiskidetasunean konpon zitezela, molde gogorretara jo gabe. Lagunkoia zen, heldutasuna eta seriotasuna zerion, eta honek bere hitzei bezala bere egiñei ere ziurdade gaitza ematen zien.

Herriak gorensten dira beren seme eta alaba bikaiñen goraltza zuzenak egiten direnean. Euskal Herriak holako gizon bat joate-arekin kalte besterik ez du. Sortuko ahal dira berriak lehengoan ordeko eta osagarri, eta ikasiko ahal dute landare gazteek haien ejenploan lanari eusten, eginkizunari lotzen eta hasitakoa jarraitzeko adorea eta giharrea izaten.

Argi egin bezaio betiko argiak Lasarte eta Arana Jose Mariari. Bere alargun Koro Elizondo andrearekin eta bere anai arreba har bezate, har beza bere sendi osoak, gure otoiñen eskaintzaz bat, gure doluminiñ bihozkorrena ere.

MUGALDE SARIA

«Mugalde» deitu liburu denda I. Mugalde Saria ipini zuen. 1974-garango Abenduaren 2an betetzen zen epea. SAIKERA, POESIA ETA ELEBERRI sailentzat agindu zen saria.

Urtarrilaren 25, arratsaldeko 7tan, eman zen sari hauen berri Ziburuko Arintasuna ostatuan. Mugalde sariaren eta asmoen berri eman nahi izan zen. Horretarako argitaldaria eta aldizkariak dei egin zitzaion, besteak beste. Hogeita hamarren bat lagun bilduko ginen.

Ez dugu irabazleen eta epai-mahaikoen izen deituen xehetasun gehiegi ematerik, Mugalderen egoera eta eskarmentu ezagatik edo jakiteke geratu bait ginen.

Mugaldeko inor ez zen izan epai-mahaiko. Baina mahaikoek dioete-nez lan asko eta on gutxi azaldu da Sariaketa hanetara. Ez dira Mugalde Sariaren muga eta baldintzataraz bildu eta iritsi.

Saiakera arloan hiru lan azaldu ziren. 1833eko euskaldunen azaldu-ra deitu lanak irabazi zuen lehen saria.

Poesia arloan ere beste hiru aurkeztu ziren. Batek berak ere ez zuen saririk merezi izan. M. Arregiren Bizitzaren persianak poesiei eman zitzaion accesit bat.

Eleberrir sailean, berriz, zazpi nobela agertu ziren. Lehen saria ez zitzaion inori eman. Bigarren Samuelen Ehun metro nobelari. Hirugarrena Xabier Gerereñoren Andereño deituari. Accesit bat, Joan Lissagarai-aren (L.H.A.) Kandado gorriak merezi izan zuen.

Mugaldek ezarri zuen baldintzetak obatu, sarituak izaten ziren lan guztiak argitaratzea izan zen. Sarituak ez ezik, aurkeztutako guztiak ere argitara emango ditu.

Ondoren elkarriketa bat sortu nahi izan zuen Mugaldek. Nahiko batzarre hila izan zen. Norbaitek bere jeneroaren propaganda egiteko aukera izan zuen.

Dena den urtero eratuko da Mugalde Saria. Beti abenduan izango da. Norbaitek iritzi berri batzuk eman nahi badizkio badaki non den Mugalde.

Borondate eta asmo onez betirik ikusi genuen Mugalde. Baina borondatea eta asmo onak bakarrik ez genituen jaso. Baita askari on bat ere. Eskerrik asko.

M.A.

Ipar euskal herriko berriak

— 1 —

EUSKALTZALEEN BILTZARRA BERTSOLARIEI LAGUNTZEN ARI

Berriki amaitu den urtean, bertsolaritzak indar berritze handi bat izan dut. Indar berritze hau maila guztietan lortu da. Gure herrietako «plazetara» adin handiko, erdiko eta ttipiko bertsolariek anitzetan irten baitira.

Joan den urtearen azkenaldian Donostiako «Carmelo Balda» pilota lekuan Euskal Herriko alde askotatik etorritik bertsolari zaharrak eta ospetsuak bildu ziren. Haur omenaldi bat eskaini zitzaion. Eta trukean, gure bertsolari zaharrak hitzez eta sendimenduz adierazi ezin litekeen gauza bat luzatu ziguten. Esango genuke, egun hartan pasatu zena haurre izan zela: egungo euskaldunoi azken-hitzaren tailuko hitz mardula eman zigutela gure bertsolari zaharrek, gure «aitonek».

Urtean zehar, beste bilkura batzuen artean, Bergarako eta Itsasuko gogoratu nahi genituzke batipat. Bi alditan, gure sasoiko bertsolarien bait elkartu zen herriarekin bat bertso saio ederrak egiteko. Batzuetan, sasoiko bertsolari haien tartean, gazteagoek ere parte hartu zuten.

Gainera bertsolari gazteen txapelketa bat eratu zen Idiazabalen. Eta beste leku anitzetan ere, bertsolari gazteek lan aski egin dute 1974-garren urtean.

Bertsolaritza bir-berritze, indar berritze hau herriar guztiok erantzuten segitu behar dugu.

Hemen Ipar Euskal Herrian, gizaldi honetan sortua izan zen Euskaltzaleen Biltzarrak albiste berezi bat zabaltu berri du. Hots, joan den urteko bertsolaritza jario harrigarriari segida emateko, lau edo bost herriar bertsolari bestak antolatu nahi lituzke. Besta haur prestatu nahi lituzkeen herriei, Euskaltzaleen Biltzarrak, beste laguntza gehiagoren artean, diru laguntza ere eskainiko omen die.

Aldi berean, Euskaltzaleen Biltzarrak beste asmo bat ere azaldu du, hots, haurrentzako olerki sariketa edo antzeko zerbaite muntatu nahi luke.

Lehen ere inoiz aipatu izan dugu, Euskaltzaleen Biltzarraren egiteko nagusienetarik bat bertsolaritzari eta haurrei laguntza eskaintzea izan dela sortze garaitik hasi eta geroxeago arte. Agian, oraingo aldi honetan, Euskaltzaleen Biltzarrak bere buruari indar berriak ezarri nahi dizkio. Gu denon aupadak eta zorionak bijoazkio.

— 2 —

MAITE IDIRIN FRANTZIA ERRESUMAKO TELEBISTAN KANTARI

Orain bi aste, Frantzia Erresumako Telebistan izan den euskarazko programaren aldaketaz jardun ginen. Eguerdi inguruan, hots ordubatetan programa emango zela, hamabostean behin, esan genuen. Gaurkoan gauza bat zuzendu nahi dugu: eguerdiko ordu batetan ez baina hamabiak eta hamar minututan ematen dela programa hori.

Eta joan den 18an, larunbatez beraz, Maite Idirinek telebistako programa osatu zuen. Lau kanta abestu zituen: Euskara jalki ari plazara, Menditik Herrira, Bakioitzak bere, Zure begiak. Bigarren eta hirugarren abestiak Iruinean bizi den Mikel Arbeak kitarraz lagundurik abestu zituen Maite Idirinek.

Jendea iritzi gustatu zaizkio Maite Idirinek Frantzia Erresumako Telebistan abestu zituenak. Guztiz interesgarria da guretzako gure etxeko abeslariak besteren telebistaz baliatzea, kanpoko jendeak gure herri ikas dezaten.

Zorionak Maite Idirini, baita emankizun hori posible egin duten Maite Barrenetxe eta bere lankideei.

— 3 —

Urtarrileko Zabal aldizkariaren zenbakia irten da kanpora. Oraingo ale honetan ere gai interesgarriak aurki daitezke. Lau sailetan banatua dator alea.

Lehen sailean ondoko lanak argitaratu dira:

1.—«Euskal Departamenduaz» (O. 1-13). J.L. Davant idazle trebeak antolatua da lan hau. Davant jauna, unibertsitate pasatua da eta, egun, Hazparneko teknika eskolan irakasle da. Denbora asko baino lehen, Irati Sailean, liburu berri bat argitaratu du, «Aberri-borroka eta klase borroka»-ri buruz.

2.—«Gerra ondoko politikazko akordioen urratsak» (O. 15-21). Lan hau Begiko izen-ordeko izenpetuta dago. Izenburuak adierazten duen bezala, gai bizi da Begikok borobiltzen duena.

3.—«Abenduko greba jenerala dela eta...» (O. 22-23). Lantxo hau ere Begikorena da.

Bigarren sailean gai bat bakaraz azaltzen da. Guztiz da interesgarria, ordea! Zeren gure herriko burkide batzuk autokritikatuz datozkigula azaltzen da. Izarra izen-ordeko izenpetua. (O. 24-28).

Hirugarren sailean ondoko lanak ikus daitezke:

1.—«Marxismoa eta euskal arazoa» (O. 29-44). Gure artean ezaguna den J. Azurmendik izenpetua da lan luze eta interesgarri hau.

2.—«Legezkoa, justua, zuzena» (O. 45-52). Irakurri beharrezko beste lan bat da, gure ustez, Baigura izenarekin zinatuta datorren hau.

3.—«Emaztea eta Hilortzea» (O. 53-56). «Euskaldun emazte talde bat» delakoak izenpetzen du. Aurtan, mundu zabalean, emakumearen askatasunerako burruka urtea ospatzen den une hontan lan hau egoki dator.

4.—«Higuri» (O. 57). Poema baten izena da hau. «Bellaritze» delakoarena da, hain xuxen!

Finean, laugarren sailean, «Errezabali Gutun Irekia» (O. 58-59) lantxo ematen zaigu.

URZOLA

NORK KUKURRUKU HILZIL

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

...Ez. FAGOR'ok

sukaldian

Oyal s.a.

Oyal eta eforru almazena

Paregabekoak Bikañenak

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

ERAMAN-EKARRI'rako

AGENCIA

Transportes A L E

EUSKAL IRRATSARIAK

ERRI GUZTIRAKO

Urrutizkiñak: 421869 - 427726

Iparraguirre, 8 - DONOSTIA

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

LERTXUNDIREN DISKA

Irrikitzen ez baina B. Lertxundiren diska ikusteko eta batez ere entzuteko goroki banuen. Gure abeslari onenetako honen bidea aztertu eta abiada sentitu nahi nituen.

B. Lertxundik bidez aldatu duenik ez dut uste. Lehen bezala, bere bidea lirika bidea da. Baina bide hori lehen baino edarragoa da. Lan askorik egin du eta horregatik ibili dabil ere lehen baino askoz airosoago.

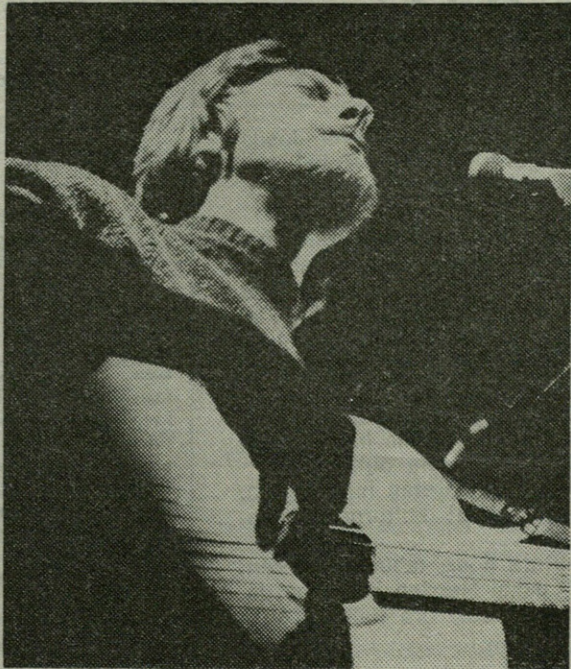
Esaten dudaren lekuko, lehen egin zuen diska haundia oraingo honekin alderatzea besterik ez dago. Bi momentoen alde ederki ikusten da. Nolabait esateko, lehengo diskako abestiak plazara gehiago begiratzen zuten oraingokoak baino, hauek nor bakoitzaren barrura gehiago begiratzen dute. Lertxundi, musika egile bezala, barneko edo intimista bihurtu da.

Beste modu batez esanaz, leku paketsu, ixil batean eta zenbait aldiz, bakarrik, entzuteko eta behin eta berriz hausnartzeko da B. Lertxundiren musika hau. Entzuteko gehiago dela esango nuke, gainera, abesteko baino. Nere ustez, diska honetako abestiak Lertxundiren beste diskaetakoak baino gutiago abestuko dira. Afari baten ondorenean edo lagunartean, Lertxundiren abestiak hamaika aldiz abestu izan ditugu. Oraingo honetan horrelako guti dago. Beste gisa batetakoak dira. Baina, kasu, horrek ez du esan nahi oraingokoak kaxkarragoak direnik eta gutiagorik ere. Hain zuzen, eta hau iritzi bat besterik ez da, azkeneko hau gehiago gustatzen zaizkit. Helduagoak, eginagoak arkitzen ditut. Lehengo zenbait kantak ez zuten osotasun bat nabaitzen dut. Abesti bat besteen artean aipatu behar eta «Zure askatasunagatik» aipatuko nuke. Zinez abesti bitxia da hori. Ixilik, pakean entzutean, barruari atsedeen zoragarri bat ematen dio abesti horrek. Ikutu berezia du, neretzat, behintzat.

Baina diska bat aztertzean, abestien egitura eta joera aipatzea ez da nahikoa. Diska baten jatorrasuna ikusteko komeni da zenbait alderdi gehiago miaztea ere. Hauetarik bat musika laguntza da. Eta Lertxundiren diskan badago horretaz esatekorik.

Diskan zenbait abestiri egiten zaion laguntza, nik ikusten dudana bezala, behintzat, honela dago moldaturik. Batetik, B. Lertxundik egiten du gitarrak, ongi ala gaizki orain ez zait axola, bere musika laguntza. Bestaldetik, laguntza horren gainean —ondo esaten dut «horren gainean»— ezartzen da orkestaren beste laguntza bat. Eta hemen dira kontuak. Izan ere, laguntza horiek bi laguntza dira. Ez dute batasunik egiten. Bien artean ez dago harremanik. Bakoitza bere aldetik ari da. Eta hor sortzen dena ez da gauza txukuna, penagarria baizik. «Oi gure lurra» abestia alde batetara utzia —hor ez da ikusten astakeriarik eta— esate baterako, behin bakarrik ikusten ditut bi laguntzak ondo uztarturik: «Oria Ibaia» abestian, hala baina ez abesti guzian, estrofa batean bakarrik baizik, «Eta hau zure bihotzaren erdian...» abesten denean. Gainontzean, penagarria da baina sortzen den nahaspiloa eta mordoi-lookeriak, belarriari, buruari eta bihotzari min egiten dio.

Gehienetan, hori bai, orkestak ezta edo ito egiten du Lertxundiren laguntza. Horrek ez du egin den lardaxkeria izkutatzen, ordea. Bestalde, Madrileko musiko haundi horiek egiten duten laguntza ez da beste mundukoa ere. Erraza, asko landu gabekoa, merkea da. Musiko horiek ez dira Lertxundiren musika senaz jabetu. Betiko zirriborroak egiten dituzte. Hor ez da ezer balio duenik. Horregatik, Lertxundik, hori horrela egiten nola utzi duen, nik ez dut ulertzen. Hori, nola leike? Horrenbeste denboran zai egon ondoren, nola leike? Zergatik ez bota atzera? Ez el zegoen modurik edo...? Hori egiteko Madrileraino joan beharrik ez zegoen. Lehen mailan dabilen abeslari batek, hori ezin dezake inolaz ere onartu.

Diskan beste gauza batez harritu naiz ere, «Txori tikia» abestiaz, hain zuzen. «Baga biga higa» sentikariaren abesti honek leku berezia zuen, sentikariaren une gailenetako bat zela esango nuke. Neri ikaragarri gustatu zitzaidan. Errailetatik buru muinetaraino aspaldian sentitu ez nuen zirrarabaitu nuen. Abesti hau entzuteko irrikitzen nengoen, beraz.

Diska entzutean, nere ametsa goitik behera bertan erori da. Nonbait gauza bat da plaza batean entzutea, sentikaria baten barruan, gainera, eta diskan entzutea besterik. Horregatik, horrelako abesti bat ez dago diska batetan edozermoduz ematerik, plaza batetan eman daitekeen bezala ez behintzat.

Nik, mozturik, loturirik gabe ikusten dut abesti hau: hemen frase bat, gero beste bat, urrena bestea baina batasunik sortu gabe. Ixil uneak ere ez dute ten-siorik sortzen, gauza hutsa bihurtzen dira. Musika laguntza bera ere geldo azaltzen da, gauza ilun bat da, oso atzean dagoen gauza bat, indarrak ez duena. Zergatik beste zerbait ez bilatu? Zergatik ez bide berriak urratu?

Abotsarekin ere «Txori tikia» abestian gauza xelebre gertatzen da.

Ez dakit baino nik, bi abots entzuten ditut. Hori gainera ez zait ekoaren edo ohiartzunaren ondorena denik iruditzen. Abots bat entzutea bukatu eta oraindik bestea entzuten jarritzen da zenbait aldiz. Hori, zinez, gauza koxkorra da, harregarria. Gainontzean, korua bera ere galdua bezala azaltzen da, monotoniaz beterik. Rezitatzen ari denean zenbait parrokietako errosaioa gogorazten dit.

Beraz, abesti horretan ez dago indarririk, ez kementik eta ez surik. Beste diska batetan hutsune hau konpondurik geldituko dela uste dut. Gure artean, aspaldian egindako abestirik ederrenetako bat horrela grabaturik gelditzea negargarria litzateke.

Bukatzeke, eta aipatu ez ditudan B. Lertxundiren abots gozoa eta abesteko duen erraztasuna eta egokitasuna gogoan izanik ere, nik diska hobeago bat espero nuen. B. Lertxundiri hori baino gauza osoago bat eskatzeko arrazoirik bada. Dezakeenak eman egin behar du. Zai gelditzen gara.

MUSIKALE

Kultur aste ta hamabostaldiak

Euskal kultur asteak eta hamabostaldiak ugaltzen hasi dira azken denbora honetan eta herri askotan, bai haundi eta bai txikietan euki dugu noiz-behinko holako jaialdia. Benetan, haro onean gaude antolatzeaz.

Egoera politikoa, gizarte eta kultura maila guztien aurkako indarra ikusiz (euskal kulturaren aurka bereziki), gaurko Euskal Herrian beharrezkoak direla uste dut, eta kultur maila batetara heltzeko bide bakarra. Beharbada, euskal ikertzearen eta jakintzearen lehen urratsak dira eta, honela, herri aurrerapenaren oinarri bat.

Orain, Zarauzko hamabostaldiarekin era bi ditugu jaialdi hau antolatzeke, oso ezberdinak nire ustez.

—Lehen mailan, orainarte izan diren modukoak. Erakusketa, hitzaldi, eta jaialdiekin; gai diferenteak aztertzen eta Euskal Herriko problemak ezagutzera ematen dira. Baita euskal giroa zabaltzen ere. Era hau herri mailan eta edozein lekutan izan liteke, baina, batez ere, lan honen haseran, jendearen erantzuna jakiteko etorkizunari eta beste maileri begira.

—Bigarren mailan ipini litezke Zarautzen egin den bezelakoak: gai konkretu baten azterketa. Era hontako programa bat antolatzean, gaia aukeratzean, kontuan eduki beharko ziren gai horren interesgarritasuna (jendeari begira), komenigarritasuna (giroari begira), eta gai horrek ekarri ditzakeen fruituak batez ere.

Bestalde, lehen mailako beste aste zabaltzaile batzuen prestamen eta baimenarekin izan beharko ziren aste edo hamabostaldiak.

—Hirugarren maila batetan jarriko nituzke azterkalari, ikertzaile eta kultur taldeen batzarrak. Euskal Unibertsitatearen antzekoak. Behar den baino guttiagoak direla uste dut biltzar hauk.

Nire ustez, hiru maila hauk bata bestearen ondoan datoz. Eta lehenengoak behar dira urrengoak emateko eta benetan aprobetxatzeko.

Baina galdera sail bat planteatzen zaigu: Hamabostaldi eta jakintza aste bat antolatzean, zer mailako aukeratu? Zein da egokiena?

Nire ustez, leku batetik bestera aldatuta haundia du euskal kulturak, eta herri bakoitzeko giro eta berezitasunak azaldu behar lirateke erantzun bat ontzat hartzeko.

Herri batzutan, entzulea aztertu egin liteke lehenengo mailakoekin. Beste batzutan, bigarren mailakoak deigarri ez izatea gerta daiteke. Azterketa bat beharko litzateke horretaz herri bakoitzean.

Bestalde, aste eta hamabostaldiak ez dute berez, baliorik jarraipenik gabe. Bideak aurkitzeko, ekintzara eta langai zabalago etara bultzatzeko tresna batzuk dira.

Bukatzeke, eskabide bat egingo nieke hamabostaldien antolatzaileei (batez ere bigarren mailakoei): hitzaldi eta alkarrizketen laburpen, iritzi, eta erabakiak publikatzeko (multikopiaz, izparringiz edo beste eraren batetara). Hamaost eguneko lana interesgarri delako beti, eta galtzea penagarri.

JOSE ANGEL

Transportes **azkar** s. a.

ERAMAN - EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK

Barcelona Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca.

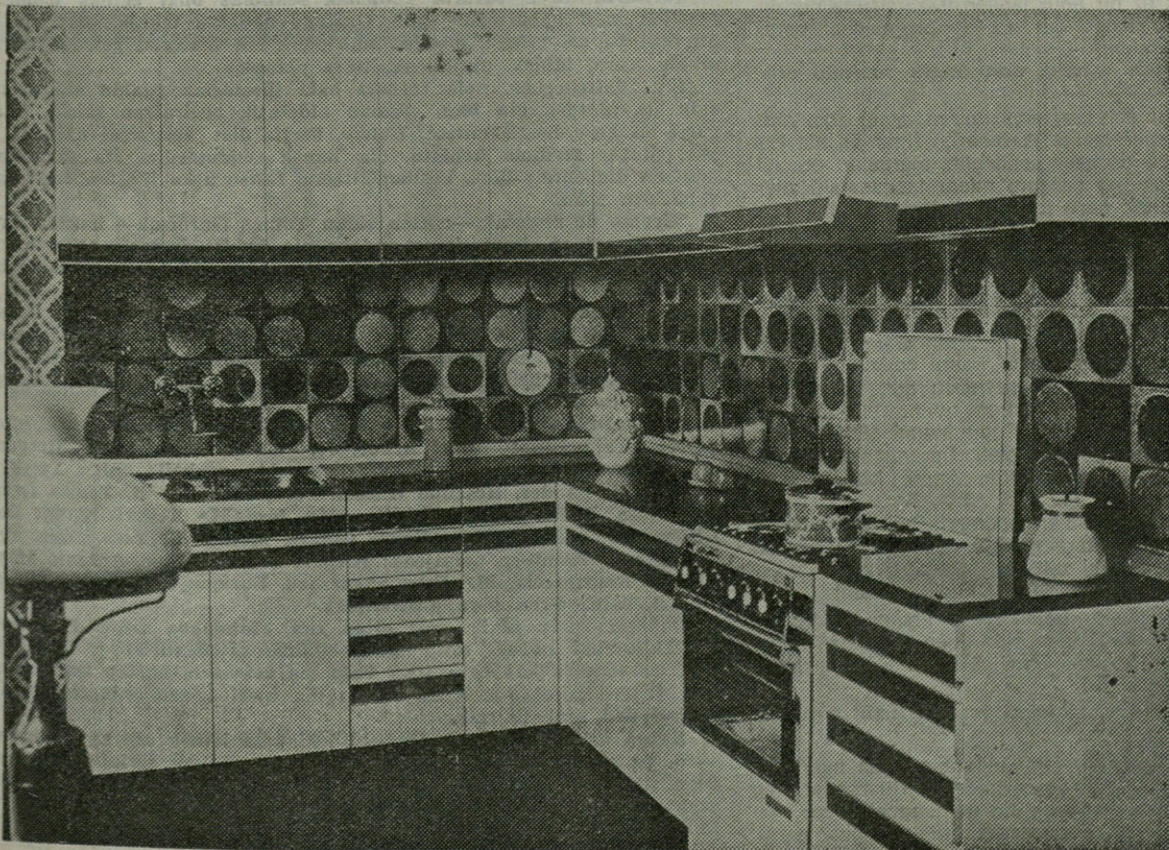
Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo, Coruña, Orense eta Vigora Joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN.

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

SUKALDEKO MUEBLEAK

EDERRAK BEZAIN EGOKIAK

FELIX ETXABE, S. L.

Urrutizkiña: 891754

ZALDIBIA (Guip.)

JESUS ETXEBARRIA ESKULTOREAREKIN

Oraingoan beste euskal eskultore baten berri eman nahi dugu. Eskultorearen izena Jesus Etxebarria da. Lehen ere aipatua dugu nola joan zen abenduaren 30ez gero, Baionako Zabal erakus tokian (eta aldi berean liburutegi denetan), Etxebarriaren eskultura interesgarri batzuk jarri-rik dauden.

Egun inoiz baino ardura haundiagoz mintzatzen gara gure artistez gure Herrian. Gizaldi honen hasieran euskaldun artista aintzat izan da gure artean. Hauetariko bat eta bi baino gehiago gure etxetik at ospea eta diruz lagunduak izan ziren. Agian «handiki» hauen artean eskultore bat bakarrik ere ezin ikus daiteke. Euskaldun eskultore «handien» denbora oraindik orain heldu da.

Etxebarria eskultorearen berri inork guttik daki, gaurdainokoa behintzat. Bere lana nola gure etxe barruan hala lanpoan jende guttik ikus ahal izan du. Bainan, ikusi dutenek, denek, bere lanaren balioa eta edertasuna handiak direla aho batez diote.

Behin eta berriz esan izan da artetgintza, literaturgintza edo izpirituzko kreatibitate oro gauza bat dela, eta beste bat, hauen zabalkundea. Hornegatik, egun, eta inoiz ez bezala behar bada, artistaren eta herriaren harremanaz jabetzen direnak interesdun huts (bihurtu) ohi dira.

Azken funtsean, galdera batetara heltzen gara, zeren bide guztiak puntu batetara biltzen dira. Zergatik ekintza oro (nola arte mailan hala izpirituzko beste maila guztietan) kulturgai bilakatzaren denean atzerakoi bihurtzen da?

Beste gabe, Etxebarriarekin eduki dugun elkarriketaren berri ematera goaz, laburki bederen. Gure asmoa, elkarriketa hau medio dela, Etxebarriaren lanen berri Euskal Herrian hedatzea da. Eskultoreak (eta beste artistak ere bai) berri emate horren behar handia baitu; era berean, gure herriak, Etxebarria bezalakoak ezagutu beharra ere badu.

—Noiz eta nun jaio zinen Jesus?

—Arabako Baranbion jaio nintzen 1916ko urtarrilaren lehenean.

—Eta orain Ipar Euskal Herrian bizi zara. Araba noiz utzi zenuen?

—Azkenengo gudatea amaitu eta urte batzutura mugaz horaindik onera pasatu nintzen. Gudate hura zela eta hamaika jende gertatu ginen alde batetik bestera abiatu beharrean.

—Eta mugaz honuntz etorriaz geroztik beti Ipar Euskal Herrian bizi izan ahal zara?

—Ez! Zenbait urtez Frantzia Erresumako Périgeux eskualdean bizi naiz zeren ene emaztea (jaiotzez Iparreuskalduna andereño da eta Périgeux eskualdean irakaskuntza lanetan jardun bait zen).

—Eskultura egiten noiz hasi zinen?

—Adinez aurreratu xamarra nintzela hasi nintzen eskultura egiten. Nere lehen eskulturak egurrean ziren eta erromaniko giroaz edo egituraz kutsatuak ziren. Betidanik, erromaniko garaiko lanak maite izan ditut!

—Zergatik, ordea, hasi zinen hain berandu eskulturgintzan eta zergatik, lehen mementutik, erromaniko giroaz baliatu zinen zeure eskultoretan?

—Artista batek berez du artista sendimendua eta indarra. Hots, lehenengoz, artista izateko jaio egin behar da eta bigarrenengoz medioak lortu behar dira. Ni jaio-tzez artista sendimenduz beterik nago; medioak, berriz, oso berandu arte ez ditut izan. Neure gizarteak laguntza eskaini ordez madarikatu egin nauela esatea bidezko dela deritzat. Halere, ni bakarrik madarikatua izan banintz! Bainan, egun zoriotsu batez, delako medio hoik, erdizka bederen, neureganatu nituen. Hots, nere emazteari esker eskulturgintzan hasi nintzen. Nere lehen eskultura, 70 cm.-ko haritz zahar batetara egin nuen. Gaia, «Huitzilopochtli» azteka zibilizaziotik hartu nuen. Gero, Mio Cid liburu ospetsua jo nuen gaia-aren bila, eta noski!, han topatu nituen erromaniko kutsuz beterikako gauza harrigarriak.

—Mio Cid-en poemara zerk bultzatu zintuen?

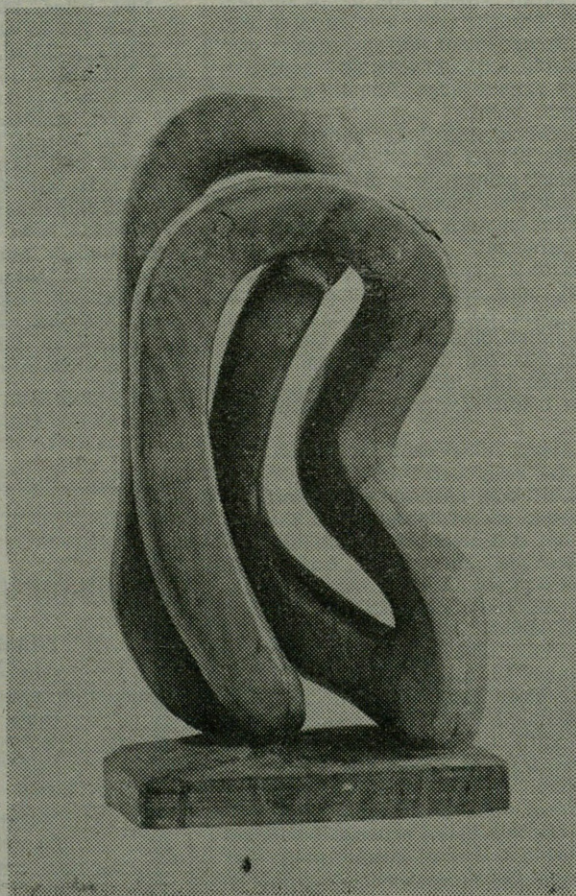
—Badakik jokabide hau arraz ulergaitza iruditzen zaila. Neuri ere halaxe gertatzen zait egun. Eta orain gai egokiagoak bilatu nahi nituzke. Halere esango dizut garbi garbi Mio Cid-en poemara zergatik jo nuen. Bi motatako arrazoiak eman behar dira: bata, ni Araban jaio naiz eta, denok dakigunez, giro deseuskalduna oso zabaldua zen gure herrietan, eta gudate ondoren zer esanik ere ez; gero, berriz, bestaldean, guk euskaldunok, bide hainbat oztipo gutxienez, aurkitu dugu, hots, laguntzaren ordez nekea. Bestea, ene emaztearen jokabidean errotzen da. Lehen ere esan dizut nola, egun zoriotsu batez, artea egiteko medioak nereganatu nituen; neure emazteari esker lanerako gaia eta aupada lortu nituen. Hain xuxen ere, ene emazteak gaztelaniazko irakasle delarik Mio Cid-en poemaz bere lana edo tesina egin zuen. Nik, gaztelaniaz ondo mintzatzen nintzelarik, laguntza eskaini nion Mio Cid-en poema erraxago ulertzeko; denbora berean, Mio Cid-en poemaren pasarte nagusienak edo bikainenak eskulturan ezarri nituen. Horrela bada, elkarri lagunduz ene emazteak tesina eta nik lehen eskultur bilduma egin genituen.

—Gaztelaniazko literatur gaiak besterik erabili ahal duzu?

—Erromaniko giroan sarturik ibili nintzen denboran, gaztelaniazko literatur gai haur erabili nituen: Fernando errege saildua, Alfonso X garrena edo errege jakintsua, «Cerro de Zamora» deitzen den literatur gaia, eta abar. Gero, gaztelaniazko literatur gai gehiago ere landu nituen: Kixoteren «Dueña», «Amadis de Gaula», Valle Inclán-en «Flor de Santidad» liburuko Adegaren pertsonajea. Frantziako zenbait literatur gaien eskulturaratu pasatu nintzen: Carlo Magno, Luis donoa, eta abar. Egun literato eta pentsalari handienetarik den Sartre-n gaien bat ere erabili dut. Beste lan bilduma bat, Stravinsky musikagilearen «Udaberriaren sagaratzean» finkatua egin dut. Liburu Sainduetatik ere. Jenesiatik hain xuxen, ene eskulturarako gaia hartu izan dut. Gai euskaldunak ere erabili izan ditut, azkenaldian batez ere: pelotari gaia (Urruty pelotariaren omenez), euskal laburra...

—Lana egurrean bakarrik egiten ahal duzu?

—Bai! Inoiz harrian ere zenbait egin izan dut. Bai-

nan ez, gaurdainoko nere lan oro egurrean eta haritzetan egin dut.

—Egur lanean inork irakatsi ahal dizu?

—Neri inork ez dit egur lanean irakatsi. Eta nik da kidana, neronek ikasia dut. Ez da profesional batek egiten duen antzekoa.

—Eta eskultura egiteko eran inork zuzendu ahal zaitu?

Lehen aitortu dut ene emaztearen itzala zein ongarria izan den neretzako. Larresoron (Ipar Euskal Herriko herritxo bat da hau) sendagile, margolari eta eskultore zen gizon bat ezagutu nuen. Jacquemain zuen izena. Gizon honek nere lehen eskulturatoko bat ezagutu zuenean, Domine Cabrak eskultura hain xuxen asko txalotu ninduen eta hiru harau eman zizkidan eskulturgintzarako: bildu (hots, materiala bilatu eta jaso), kendu (hots, egurra gutxituz joan) eta gaia zulerik gabekoa izan. Jacquemain-en ideiak nere eskulturgintzaren ardatz nagusi bilakatu dira, hirugarren araua izan ezik.

—Zenbat erakusketan parte hartu duzu?

—Erakusketa guttitan parte hartu dut. Lehen erakusketa Sarlat-en egingo nituen agian. 1959-60an Parisko Pérystille erakus tokian egin nuen. 1966an, eskulturre multzo batek elkarrekin Dordogne-en (Exideuil) egin genuen erakusketa André MAUROIS-en Kritika Saria irabazi nuen.

«Zure Mio Cid-en poemari Sari bat ematen benetan gustora gelditu naiz; zure lana oso ederra iruditu zait».

(André MAUROIS-ek, 1966an)

Eta 1971an Paueko Beaux Arts Erakus Tokian ia nere lan guztien erakusketa egin nuen. Azkenik, Baionako Zabal Erakus Tokian, Stravinsky-ren «Udaberriaren Sagaratzea» agertu dut.

—Zeure lanak hego aldera eramane nahi ahal zenuke?

—Bai!, nahi nituzke Hego aldera eramane nuere lanak. Lehen ere, Araban Orain taldea sortu zenean han nintzen. Ene uestez, hangoek eta hemengoek elkar ezagutu behar dugu eta Herriek ere ezagutu behar gaitu. Herriak, duen berotasunari esker bakarrik irauango dugu.

URZOLA

EUSKAL PINTURAREN VII SARI HANDIA

● Abstrakzioa eta errealmora itzultze bitatean.

● Egoera nahasia eta epaimahai eklektiko bat.

● Betiko «leloa»: informazioa ugari baina norbereganatze guti.

1.—AZTER DITZAGUN LEHIAKETA BERA ETA KRITIKA

Ez da erraz, halafede, koadro bakar batez baliaturik, Euskal Pinturaren VII. Sari Handi honetara bildu diren artisten heldutasuna epaitzea; ez sari honetan eta ez beste edozeinetan. Era honetako lehiaketetan aisa aurki daiteke obra landua, itxuratua. Baina lehiaketak lehiaketa dira eta badute alde onik eta txarrik. Horietara biltzen direnek horien legeetara moldatu behar dute eta ondorioei aurre eman. Izena, ospea, mass-media artetik irtetea garrantzitsuago da, horrelakoetan, 100.000 edo 50.000 pezeta baino, eta obra bera baino. Horiegatik eta lehiaketak produzitzen denaren agertoki itxurazko eta falsu direlako ni aski hotza utzi ohi naute. Hel diezaiegun, halere, obrei eta antolaketai.

VII. sari honetara 482 koadro aurkeztu da, 320 artisten lana. Hauetarik 98 bakarrik ipini dira agerketan. Hoberenak? Agertu ez dituztenak txarrik izan behar, zinez, esegi duen asko nolakoa zen ikusirik. Zein kriterio erabili ote da, ordea, hautapen hori egitean? Zerbaiten susmoa badut nik, zenbait artista kezkatuaren kexuak entzun ondoren; alegia, formatoren neurria, estilo eta kategoria batzuk ezarri nahi dituen epaimahai batek (zein tokitan ikusten da honelako gauzarik?) ezin zuela egin hautapen eklektiko bat baizik. Hau oso argi ikus daiteke saritu edoeta hautatu dituzten lanetan. Zenbait gauza gaurko unetik eta egungo artistik ingurutik kanpora dago. Denei gustoa egitea ahistorikoak izatea da eta «pasteleroak», hots, eklektikoak. Historia aurrera doa, zenbait horretaz nahi ez arren.

Jaun hauek osatu zuten epaimahaia: Juana Mordo, Fernando Alubte, eta Jose Ayllón martxanteek; M. José Arribas, Angel Azpeitia, José Berruete eta Juan M.ª Alvarez Emparanza, arte-kritikoe; Javier Serrano eta Santiago Aizarna, literatur kritikoe; Fernando de Otazu eta Javier Arbide, hiri zuzendariek. 11 pertsona; hauetarik erdia ere ez da arte-kritiko ez eta urrik eman ere. Zein eratako epaimahaia da, martxanteek, literatoek —eta arte kritikoe batzuek— elkar hartzen duten hori, pintura ona eta, gainera, «euskalduna» zein den erabakitze? Esan ote diezadakete nongoak diren jaun horiek? Ez ote da, bada, horietariko zenbait beste urteetan —heurak mahaiko ez zirelarik— kritiko guti zegoela adiarazten zuena eta aurtun hitzik ere esan ez duena? Galderak, erantzunik ez duten galderak, zeren dena talde ttipitan egosten bait da, ezagutzen ez duten eta eskuetatik ihes egiten dien herri baten artistik egoera erabili eta nahasi nahian, eta gero, heuren eskuetan dituzten komunikabidez kritikatzeko ausardia dute, gainera. Gaitezen serioak, jaunok!

2.—EPAIA ETA AZTERKETA

16 sari eman da lehiaketa honetan. Arabako Moises Alvarez Plagorontzat izan da lehen saria, industria giroko gris kolorez eginko abstrakzio liriko batengatik; kalitate handiko lana da. Gaintzeko sari-tuengan ikus daiteke halako kezka intelektual eta ikasinali pozgarri bat; honek bere rytmoa ezarri dio epaimahai berari ere; baina formalismo hutsean gelditu da eta synthesi pertsonal bat falta da. Carlos Zabala, Iñaki Moreno, Jean Michel Petrisans eta Alberto González dira hoberenak abstrakzio saillean, zein lirikan zein geometrikan. Jose Ramón Sainz eta Jesus Rada hari kinetiko batean mugitzen dira; hari hau interesgarri eta guti estudiaturik da gure herrian; Juan Luis Goenaga, Miguel Diaz, Ana Izura, Pello Azketa, Juan Luis Noain, Jabier Erro eta Jabier Sagazazu errealismo magikotik errealmora «pop»-eraino doaz, euskal pinturaren bide formal eta ideologikorekin bat egin nahirik. Talde honetan (Alvarez Plagoró salbu, hau beste taldean baita da sartzen) aurkitzen ditut euskal pinturari oraingo honetan egin zaizkion aportaziorik interesgarrienak, baldin eta lan horri jarraitzen bazaizkio.

Ana M.ª Parra eta Josefina Alvarez-i eman sariak gaizki emanak daudela derizkiot, bai hain irudiez eta orobat paisaje; eklektizismoaren ondorio direla uste dut.

Sariturik diren obrarik gehienak teknikaz ongi eginak daude eta plastika mail nabarmena dute. Oraingo honetan teknika ugariago erabili da: isipua, collage, pistola, multiple... eta material gehiago ere bai: oihala, zura, tablex, akrilikoak, tinta planak.

Ikus daitekeenez, nola formaz hala ideologiaz ugalduta eta aberastuta egin da pintura eta hau, edozein aldetatik begiratzen zaila, interesgarri da gure herriarentzat. Halere, berriz diot, azkarregi nahi da zenbait pintur formula kopiatu, eta honek sendotasuna eta sakontasuna kentzen die obrei; hots, kosmopolitismo falsu asko ikusten da, formula zahazkitu asko.

«Cromo de revista» —esaten zidan Tomas Garbizuk— ikusten da aukeratuaren artean, impresionist-ondoko eta kubist formula asko, hau da, atzera gelditu den gauza asko eta, hain hementika, dekorativismo hiperealista merke bat, hala nola kistch denda aurrezale batetara saldu ohi diren horietarikoa. Ez dut izenik aipatuko, inor samin ez dezadan, baina denen bistan daude lanak. Inork pentsa dezake, noski, nahasmen- du honen errua ez duela epaimahaiak bakarrik. Eta egia dio; baina haren lana zen kriterio batasun handiago bat eta historiko bat erabil- tzea eta ez eklektizismo erraz eta zuri bat.

Gaintzeko obretarik, beste lan «naif» hauei eritzi genien interesgarri: Alcalde, Juan Angel Azkue, Jose Carlos Garay, Raul Herguedas, eta Julian Irurzun; bai eta errealista obra zenbait: Iñigo Arzak, M.ª Lourdes Fernandez, Rosendo Garcia, Fernando Guibert, Tomas Hernandez, Dora Roda, Daniel Txopitea eta Jose M.ª Telleria-renak; Carlos Bizkarrondo, Jesus Ulazia, Pedro Gomez, Maniel Madrazo, Jesus Murua eta Alfonso Ramil-en paisajeak; Kilijak, Flores Monge, Antonio Montiel, Alberto Rementeria, M.ª Cruz Sagazazu, Enrique Santamaria eta Juan Daniel Tamayo-ren obra abstraktoak.

Bateko beste, maila aski altua zen, esandakoa salbu. Eklektizismo zaharkitu bat nabari zen; baina epaimahai zientifikoago batek hauer- kera zorrotzago bat egin izan balu, ez zatekeen halako nahasmenrik, hau denek kaltetan baita da eta ez dio inori egiten onik, ergel edoeta argiegi den zenbaiti ezik.

Gauza asko beharko da hobetu lehiaketa honek aurrera egin dezan —eta ez atzera aurtun bezala— nahi zada. Balore serio eta konsagra- tuen partizipaziorik ezak, kritika espezializatu bat eta elkarriketarik ezak egin du, lehiaketa hau ezezagunentzat bultzagarri izan ordez, gure kultur egoera negargarrian zulozetzaile izana.

Zinez, ez dago bizirik artea Euskal Herrian, hala badirudi ere.

EDORTA KORTADI

JESUITAK BATZAR NAGUSIAN

(II)

Jesuiten Batzarre Nagusia aurre-ra doa Erroman. Era guzietako Batzarkideak ditugu; leengoari biziki eldu bear zaiola diotenetatik, radikalismo batean, gauza guziak sakon sakonetik aldatu bear direla diotenengana, tarte izugarria dago. Izan ere izaeraz, toki eta egoeraz guztiz desberdineko gizonak osatzen baidute Batzarre Nagusi ori.

Nere iritzi apalean, Jesusen Lagundia eta Eliza beraren kondairan barnean, Jesuiten Batzarre Nagusi au gertakizun aundienetakoa izan daiteke. Ber bada Lagundia beraren izatea edo ez izatea, jokoan dago. Ordu larrietan dago Lagundia; indar galtze beldurgarria sumatu du bere baitan azken urte auetan; iru millata bosteun jesuita galdu ditu azkenengo lau urte auetan; berriak oso guti datozkio; kinka larrian arkitzen da ain indartsu zen Inazioaren Konpañia.

Batzarre Nagusian, bear bada, sekula ez bezela askatsun osoaren jabe dira Batzarkideak, aukera au edo ura egiteko. Badute, bai au edo ura aukeratzeko eskubide; bein aukera egin ondoren, Batzarkide berek ere, ez dakite zer ondoren, kondairan zear; ain aukeratzek ekarriko dituen. Au edo ura aukeratzeko Batzarkide oien askatsun geiena amaitua geldituko da; gaur eginiko aukerak emendik eun urtetara edo geiagotara zer ikusia izan dezake bai jesuiten bizitzaz eta orobat Eliza berarekin.

Ez da ez erreza Jesuiten Batzarre Nagusi ori bide zuzenetik eramatea. Ainbat iritzi desberdinetako jendartean, kristau eta jesuita bezela, guziekiko elkartasuna ez dute galdu bear. Elkartasun orrek, ez du adierazi bear, guztien batasuna eta tinkaldi eta tensio zorrotzak, nai eta nai ez, uxatuak izan bear dutenik. Elkartasuna bai, baiña konaturatz, jakite, kultura eta biziera aldetik oso bizitza desberdina daramatela gaur egun jesuitek an eta emen.

Leen gaiak aukeratu eta aztertzen ari dira Batzarrean. Gaurko munduan nola egin Apostoladutza jesuitek? Galdera errega; erantzuna zaila. Ofizialki Jainkoa ukatzen den lurreldeetan apostoladutzarako ez dute Artzaiek aski askatasun; Ofizialki Eliza eta Estadua beterratuak arkitzen diren toki batzuetan ere ordea katepean loturik dago askatasuna. Batean eta bestean, nola joka? Nola eska batean eta bestean askatasun eskubideak apostoladutza egiteko? Kurian ta Ikastetxeetan bildurik arkitzen diren Jesuita jakintsuek, nola konpreni ditzakete bere anaiek baztertu, zapaldu eta injustizipean daudenekin bat eginik daramazkiten burruka latzak. Beartsu izatea da-

gokie jesuitei; ala dira bakarka. Institutio bezela, ez dela, dio Jesuiten etsai askok. Nun dago egia? Apostoladutzarako Erri zerbitzurako, beartsuak jasotzeko, zuzentasuna egiteko, zer egin ondasun oiekin gizonen bizitzatik jesuitek baztertuak izan ez daitezen?

Aita Santuari Menpetasunezko botoa eskeintzen diote Jesuita sail batek. Laugarren botoa deritza. Boto ori dalata, Jesuita batzuek naita nai ezean bezela, itsu-itsu, Aita Santuaren esanetara, egon bearrean zeudela uste izan oi zen gure artean, Jesuita «Aita Santuaren Soldadua» zela uste izan zen. Eliz Lege aldetik jesuitek ez dute lokera berezirik izan Barrutietako Gotzaiekin, Botoa eginikako oiek, bitarteko Aita Jenerala izanik, Aita Santuaren mende-mendeko ziren.

Aita Santuari bereziki zor dioten menpetasuna aztertuko dute Batzarre Nagusian. Gai oni buruz, nolatan jokatu ote dute? Badituzu gure artean Gobernamentuko Ministroen aolku eta kontseju emale agertzen diren jesuitek. Auetan zaarrak noski; beste gazte batzuk giltzapean daude, ain justu ere Gobernamentu ori porrokatzeko uste-tan bezela Iraultzaileekin parte artzen dutelako. Deskolonizazioa dela eta ez dela, Afrika aldean orrelako joko desberdinekin ezagutu ditugu jesuiten artean. Batzuek eta besteek Aita Santuari zor dioten menpetasunari buruz, nolako pentsaera desberdinetan, ez ote dira bizi? Arrazoizko menpetasuna, bakoitzaren askatasunean oinarritutako menpetasuna bear dutela gazteek oiudagiten bitartean, itsu itsuko menpetasuna dela ederrena pentsaturik biziko dira leengo jokabideetan jarrai nai direnak.

Ta... Zer dalata, Aita Santuaren antzera, bein aukeratutako jesuiten Buru Nagusiak il arte Buru izanaz jarraitu bear du? Jesuita Erantzule askoren galdera da auxe ere, Aita Arrupek, agintaritzako makilla, bizi delarik, beste baten eskuetan utziko ote du? Batzarri Nagusiak berak Inazioaren Legedi Konstituzioak aldatuz, beste bideak jarriko ote Jesuiten Jeneralak il arte aginte makillari eutsi ez diezaion?

Arriurik nago. Eliza barruan bertan ere ez dut uste duen garrantzi izugarria eman zaloni Jesuiten Batzarre Nagusi oni. Neretaz aundienetakoa du. Nerekiko Lagundiaren Kondairaren zati bat bukatzen ari da. Batzarre Nagusi onek Lagundiaren Kondaira zati berri batean jartzen du.

Orain lareun urte, Loiolako Inazio eta bere lagunak asi zuten arriskuz betetako kondairak, gaur egunean ere, aurrera jarraitzen du. Arostegitar Jok

ELIZAREN BERRI

Oso lanpeturik da gure AMUNTSA aspaldi honetan, geuk emandako lanaz gainera. Bidezko da, beraz, guk ere gure aldetik zertxobait laguntzea. AMUNTSAK hain ondo egiten duen lana lardaskatzera gatozkizu, irakurle. Euskal Herriko elizaren hiru berri emango dizkizut.

ALGORTAKO TRINITARIOAK

Eskutitz hau bidali digu Z. Argiara Ollarretxe-Algortako Olarritar Marka trinitarioak:

Parkatu zugana banator. Gure euskeraren onerako da bilatzen doten gauza au, eta uste dot atsegin izango jatzula.

Danok ongi dakigu euskeraren etorkizuna gazteen eskuetan dagola. Orregatik, gure gazteak ondo ezi ta erabili bear doguz euskera arloan. Ori oso argi dago.

Ikastaro denporan ez ezik, udan bere lagundu bear jake gure gazte ta aurrei. Bestela, udan "ambienterik" ikusten ez badau aur batek (edo aur talde batek), ikastaroan ikasi ta bereganatu dauan erdia galduta izango da. Eta tamalgarria benetan!

Jaungoikoari esker, badira Euskalerrian zear arazo ori sakon ikusi ta ikasi dabenak. Eta ikastolotako aurrak eroateko Euskal Udalekuak aurkitu ta atundu dabezenak. Izerdi askoren uza izan da ori. Nafarroako Antzin. Abaigar, Iratxe ta Beire dira udaleku batzuk. Ihazko Abutzuko ZERUKO Argia baten (598-599 zenbakian) mintzatzen da olako arazotaz. Zenbaki orretan ikusten dan lez, udan, ikastaroa batzutako ikasleek alkaturik, joaten dira euskal udalekutara amabost edo ogei egun an batera igarotzeko. Eta angok euskerazko "ambienteaz" euren euskerea aberastu egiten da; alkar ezagutzen dira, eta abar.

Gu emen Algorta'ko gure parroki onetan alegintzen gara euskerea aurrera eroaten. Klase partikularrak daukaguz, bai aurrentzat, bai aundientzat.

Jakin nai nuke ia datorren udan gure etxe onetako, edo parroki onetako aur batzuk, beste ikastola batzutako aurrakaz alkaturik, euskal udaleku batera edo bestera joateko erarik eukiko badaben. Ori aurretik jakin ezker, batzar bat eukiko dot emen ikasle onein gurasoakaz.

Ez dakit nor dan arazo guzti orren zuzendari. Aगतik, jo duot, eta zuk esango daustazu nora jo, edo zer egin bear doten gauzak bear dan lez eroateko.

Milla esker aurretik.

Zure erantzunaren zain geratzen da.

Olabarri'tar Marka

Ez dakit egilearen balmenik gabe inoren eskutizik argitara eman daitekeenez. Xanti Onaindia zintzoari jarraitu natzala honetan. Ez dut uste haserratu zarenik. Bi arrazoi izan ditut honetarako: 1) beste erlijioso etxeentzat eredu gerta daiteke zuen jokabidea; 2) ez dut eskutik hogeita hamaika egin nahi, Udaleku asko da. Baita Bizka aldekoe eraturik ere. Ni ere hoietako baten arduraduna nauzu. Horregatik ez ditut zuzenean, bakarka, erantzuten. Z. Argiara idatzi duzunez gero, bertatik erantzuten dizut, talde bakoitza jakinaren gainean gerta dadin. Hemen argitaratzen denean erantzungo dizut neuk ere gure udalekuaren berri emanaz. Hona zuzenbidea: Iglesia del Santísimo Redentor P.P. Trinitarios Ollarretxe, 11. Algorta.

DONOSTIAKO LASALLETARRAK

Donostiako Loiola hauzotegiko Lasalletarren ikastetxe zuzendariak ere egin berri die bertako ikasleen gurasoei eskutitza, euskararen alde hitza atereaz.

Lehenik, jokabide honen aurka jarri daitezkeenel arrazoi batzuk ematen saiatzen da. Aintzinako edozein harri bitxi edo marrazki zaharrek baino balio gehiago duela eskuarak adierazten die, bizi denaltxor bat dela. Bigarren, herriaren zerbitzutan ihardun behar dutela irakasleek. Euskal Herrian, zoritxarrez, bertakoa gertatzen dela arrotz eta kanpoko. Ikastetxeetan galdu duela, zoritxarrez, askok euskara, aitortzen du.

Kulturak eta zuzentasunak eskatzen duten jokabidea besterik ez dutela hartu dio. Hezierako Legeak ere horixe eskatzen duela, gainera. Eskolan euskara ez sar-tzea legea haustea dela.

Aurtengoz ezer gutxi egin dezaketela aitortzen du

honetaz arduratzen den Jose Luis San Martin anaiak.

EGBko bosgarren mailaraino bakarrik emango da aurtan eta astean orubete bakarra, ez bait da gehiagotarako biderik.

Datorren urtetik aurrera EGB osoan eman nahi litzateke.

Euskaraz ondo antzean molda daitezela nahi litzateke EGB bukaierarako. Baina batxiler eta COUn ere euskal kultura sakon dezatela da lasalletarren asmoa.

Ikastoletatik datozkien haurrak ere oso kontutan hartu beharrean direla, dio.

Arazo honi behar bezala erantzuteko laguntza eskatzen dute eta batzorde bat osatzeko asmoa agertzen.

ONDARRUKO KRESALA

Euskal jaietan «Haurren Eguna» ospatzen denean meza berezi bat ipintzen omen da toki guztietan haurrentzat. Haur guztiak sailean eramaten omen dira elizara. Baina Ondarruko Kresalako dantzari eta txistulariak atarian geratzen omen dira barrura sartu gabe. Jende asko harritzen duen jokabide honen arrazoiak eman nahi lituzkete Kresala elkarteek.

Gure Suskal Herria, gaureragun, pentsakera askotako jendez osaturik da. Erlijioari buruz ere, nabarmen nabari zaigu desberdintasun hori.

Hau honela izanik, Euskal kultura ezin diezaiokagu inondik ere pentsamolde bati lotu.

Haurren egunetako meza ofizial hoiek Herri pluralista ala pentsakera bateko Herri baten ezaugarri dira?

Herri pluralista bati erantzun nahirik, Kresala elkarteak jokabide hauek hartu ditu:

1) Elkarte hontako edozein taldek. "talde bezala", ez du parterik hartzen, ezelako Meza, elizkizun, edo beste edozein erlijio arazotan. Bakoitzari, nahiz haur, nahiz guraso bere askatasun osoa errespetatzen zaio.

2) Talde batek irteeraren bat duenean, haur bakoitzaren gurasoen iritzia eta eskabidea onartzen da. Arduradunek laguntzen die haurrei, gurasoen eskabide hori bete dezaten.

Prest dago Kresala, iritzi trukeko eta elkarriketarako, aberasgarri gertatuko bait litzateke. Mahai inguru batean biltzea ere gustatuko litzaioke.

Honelaxe uzten dugu jokabide eztabaidagarri hau. Jokabide eta asmo honen berri emateko eskatu zigun Kresalaren gogoia bete dugulakoan gaude.

M. A.

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Chopetia

Getaria, 10 - Urrutizkifia: 417751 - Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

RIKARDO

OPTIKA ETA FOTOGRAFIA

Begietarako kristal bigun eta irmoak
Betaurreko galgatuak
Eguzkitarako betaurrekoak
Prismatikoak
Eztaietarako eta egun haundietarako argazkiak
Margoizko argazkiak
Argazki zaleentzat
Fotokopiak
Kale Nagusian, 12

TOLOSAN

mutriku

EUTSI OITURA ZAARRARI

Euskalerrian aspaldiko oitura zaarra dugu, Santa Ageda bezperan mutil gazte aldra, kalez-kale, ostaturik-ostatu, etxerik-etxe eskean kantari ibiltzea. Oitura eder au euskaldun guzietatik atsegingarri izanik, etxe guztietan pozik eman oi zaie eta biotz-zabaltasun aundienarekin eman ere, zer bait bizigarri edo diru laguntza. Egundorretan eskean ibiltzeak badauko bere muiña. Beartuen egoera alaitzeko, gaxoei laguntzeko, ikastolaren alde edo erriari geien egokitzen zaion onbidera zuzentzeko. Gure oitura zaarri jarraituaz, Agate Deunaren bezperan, pozez eta alai aterako dire GOIZEKO IZARRAKO abeslariak Azpillaga eta Okelar koplari dutelarik, erriko endore, etxe jabe, etxeko andre, ezkongai edo neskatza gazteei bertsoak zuzenduz.

Bertsoak aipatzean, antzineko koplaz zaarraz datozkit gogora:

Esku-makillaz etxerik-etxe atekak jotzen ditugu,
Agate Deunaren izenean gabon opa dizutegu.
Jai eder ori ospatutzeko pozez kantari gatzoz gu,
Asmo onean etorri gera ta jaun andreok lagundu.

Alkate jaunari.

Alkate jauna gaur zuregana gatzoz denok agurturik,
Limosnatxo eskatutza gure txapelak kendurik.
Agate Deuna ospatutzeko ote dan eskubiderik,
Pake onean igarotzea ez degu beste asmorik.

Sendi osoari

Krabelintxoak bost orri ditu larrosatxoak amabi,
Etxe ontako sendi ederrak loretegi bat dirudi.
Guraso maite, kristau zintzoak umeak azirik ongi,
Maitasunaren usai gozoa zabaltzen dute ugari.

Dama gazteari

Leio batean lore tartean izartxo bat da agiri,
Aldamenean txori polita piu piuka kantari.
Txori polita, esan zaidazu, —Zein da izar eder ori?—
—Etxe ontako dama gazteak emen egiten du argi.

Neskameari

Or goian dagon iturrirxoan ura pil pil dator beti,
Etxe ontako neskametoa zintzo, polit eta garbi.
Maitagarria zeradelako azkoka bai dizute begi,
Bat aukeratu nai bazenduke emen gauzkatzu amabi.

Azken agurra

Agur, bai agur, etxeko denoi Jaunak gabon dizutela,
Biotzez esker onak emanaz orain bagoaz aurrera.
Agate Deuna jextxi dedilla gozoro zuen artera,
Guzti-guztiok eramateko zeruko gozamenara.

ERIoTZA

Urtarrilaren 18an, 65 urterekin il zan Martinez eta Rodriguez Tomas, «Zabala Bekoa» baserriko nagusi jauna (Tomorroto). Goian Bego. Gure samiti agurra bere emazte naigabetuari, seme-alabei eta beste senide guztiei.

JAIoTZA

Urtarrilaren 21eko goiz aldean, Arrizabalaga Jesus Mari eta bere emazte Urreisti Nartzisak, bigarren mutiko bikain bat izan zuten, ENKO izenarekin bataiatzeko asmo osoarekin. ZERUKO ARGIAren arpele zintzoak ditugun senar emazte gazteak jaso bitzate gure zorionik biozkorrenak.

ANDONEGI-tar Z.

azpeitia

SANSEBASTIANAK

Aspaldiko urteotan bezala, aurtun ere, azpeitiarrok, bapio ondarru dugu Sebastian Martiria. Antxi-

nako usario zahararren arabera, hemen ibili dira, Lasturzezen koskorak sokamuturrez loturik. Azpeitiarrok aspaldiko zezenzaleak gara. Beraz, gure jaialdietan, zezenak hain sarri ikusteaz ez bedi inor harri. Sasoi batetan, Sansebastia-netako jolasaketa bakarra eta ikusmira nagusia, zezena omen zen. Bezperan, herriko musikalariek, kalejira alaia eginaz, Sebastian Sainduaren egun haundia adierazten zuten. Bezperaz, harako kalejira hura besterik ez zen egiten. Baina 1958-az geroztik, donostiarren antzera, bezperaz, danbordak antolatzen hasi ziren. Garai hartan, Azpeitian, Don Zezilio apaiza «Acción Católica»-ko buru zegoen. Apaiz hau donostiarra zen, euskaraz deusik ez zekien honuntz heldu zenean; baina pixkana pixkana ikasiaz eta herriko gazteriaren kezkaz arduratuaz, zenbait ekintza ere proposatzen hasi zen. Donostiarra zenez gero, hauetariko ekintza bat, danborke-ta bat, prestatzea zen, San Sebastian bezperaz, Donostian bezala.

Sasoi hartako O.A.R.G.U.I.ren eskuetan gelditu zen, antolakizun osoa. Lehenaldi hartan, O.A.R.G.U.I. eta «Inpernukoak» bakarrik jo zuten danborra. Geroztik, urtez urte herriko bazkunak parte hartzen hasi ziren. Aurtengoan hamaika Elkartek hartu dute parte. Musikalari eta guzti, gure kontutan, gutxi gorabehera seirehun bat lagunak parte hartu dute, aurtengo danborke-ta nagusian. Bada zer bait!!

Sansebastianez, haurtxoen agerrialdirik ere ez zitzaigun faltatu. Aurtengoan, oso dotore gainera: mikelotez jantzirik. Hara beraz, gure eliza nagusiko zaindaria Sebastian Martiria guk, ganoraz ondratu!

AGERTU da RESEÑA

Reseña, Madrilleko kultur-aldizkari bat da. Hileroko honek, Abenduan argitaratu zen zenbakian, Euskal kulturari, editoriala eta beste hamaika orrialde oso eskaini dizkio. Literatura, Lehen-historia, linguistika, musika, artea, Ikastola, alfabetizazioa, Euskaltzaindia, Udako Unibertsitatea, liburu eta diska etxeak, kantariak eta aldizkariak aipatzen dira. Egia esateko, gai gehiegi sartu da hain toki mugatua izateko. Azterketa sakonik ez da egin; ez baizen holakorik proposatu. Gure kulturaren zenbait agerpen nabarmen soilik ematea deliberratu zen. Haatik horrenbeste gai sartzea. Bestalde, *Reseña*ko zuzendariak, oso bizkor eskuratu nahi izan zuen, lan guztia. Baina, Apirilako bukatutik zegoen txostena Abenduan argitaratu da. Dena den, eskertzekoa da, editorialak gure kulturari egiten dizkion opakizunak. Noiz nahi, erdal errebita batek, Madrillekoa baina hurbilago-koek ere, ez du hainbesteko aukerarik ematen.

Oraingo lan hau, Iñaki Zubizarreta eta Patxi Sagazazuk taxutu dute. Laguntzaileak, J.L. Ansorena, Txomin Eizaguirre, Idoia Estornes, Xabier Agirre, Jose Altuna eta delako Anatsan izan dira.

HARITZ: BALE, AZPEITIAN ERE!!

Gure harpezale porrokatu. Iokin Egurtza, ilobatxo polit baten osaba egin zaigu. Umetxoari zer izen ipiniko, eta, gurasoak hara non aukera egin: Haritz. Inork bahalezake ezer, izen polit honen aurka? Are gehiago, Euskal Herriko, herri askotan baimendurik egon ondoren!! Itxuraz, ez zegokeen inongo istilutan ibili beharrik; Azpeitian ordea, beste behingo aldiz, honelako izenik ipintzen ez utzi nahi. Azpeitian, inoiz ez dela honelako izenik ezagutu... edo eta Haritzen aurretik beste izen bat ipintzeko etab... esanaz, pikutara bota nahi arazo guztiak!

Txepelkeria hauetaz, axolatzeke, egurtzatarak, San Martinegandik Euskaltzaindiaren txartela eta Errenteritik Haritz izenaren agiria eskuraturik, aurrera jo dute. Harik eta izena ipintzea lortu arte.

Ikusten duzu, irakurle, hemen oraindik atzera bizi gara. Beste toki askotan baimendurik eta normalizaturik dauden izenak, kasuotan Haritz bezala, gurean lortzeko, zapo ahalak eman behar izaten dira! Egurtzatarak, garaiz eta arretaz salatu direlako lortu dute; baina, zoritxarrez, beste guraso askok, ez dute nahi izaten ezertaz arduratzerik. Eta Euskal izen asko, zokoratutik gelditzen dira. *Enekoitz* eta

Oier-en kontuan ere gauza berdina sumatu genuen: beste herritan barrabarra entzuten ziren izenak, hemen debekaturik! Bapio nekatu ondok lortu dira *Enekoitz*, *Oier* eta oraingoan *Haritz*. Eta gu honela gabilzan garaian Donostian jaioberri den haurtxo bati *Gartxot-Allende* ipini diote.

ANATSAN

eibar

Iru talde: «S.C.R. Arrate», «Katharsis» ta «Naruzko Zezen». Amets aundiak ta lan ugaria.

Askotan aipatu dira emen, bere egunean gure errian izan ziran erakusketak, itzaldi, omenaldi ta beste era askotako jaialdiak. Inoiz ere ez da baina, antzerki edo teatroaz ezer argitaratu, dituguzen talde auk beren lanak sarritan antzertu edo representatu arren. Baliteke telebisioan ainbat antzerki ta, antzezleri edo aktore on ikusteak, erriko gazteen lanari garrantzirik ez ematea eragitea. Orain arte ta orain bertan ere, talde auk ez dira oso ezagunak gure artean, ez beintzat beren izateari dagokion beste.

Iruetatik bi, «Naruzko Zezen» ta «Katharsis» Unibersidade Laboral eta Institutoko ikasleak osatzen dituzte, ta «S.C.R. Arrate» beren lana bukatu ondoren gogo aundiz antzerkira ematen diran neska mutilak.

Il ontan, «Katharsis» taldeak eta Instituto-ko aretoan, Buero Vallejo-ren «El Tragaluz» eman du ta «Naruzko Zezen»ek Laboraleko aretoan «Sonria Señor Dictador», biak polit eta sakonak. Ordu eder batzuekin batean, gai mamitsu ta interesgarriak eskeini dizkigute talde auk. Izparringiko kritikak ere goratu ditu beren antzezte edo representazioak. «Katharsis»-koak (el-goibartar bi kenduta) eibartarrak dira denak: Angel Rodriguez Lorea Uncilla, Montse Martinez, Imanol Olabe, Kepa Jauregi, Victor Canales eta Charo Artamendi, ots eta argietan J.M. Cuadrado ta F. Basauri dirala.

Zoritxarrez, talde batek ere ez du euskerazko antzerkirik egiten. Gure izkuntzan antzerki asko ez idazteak, beren neurri ta gogoko bat aurkitzen ez badute beste izkuntza batzuetatik itzultitakoak ere arren aona izango lutekela uste det. Ea Oiarzango «Intxixu»ren ereduari jarraituaz kide ontako talderik sortzen dan. Egur ona ugari da, nork nai du landu?

ARRATE

Arrateko elizan, leen zan mar-goaren azpian «fresko» bat agertu zanetik, aoz ao ibili dira margo onen berriak eta asko idatzi da gai onetaz. Azken aldi ontan zabaldutana, lan guztiak Gipuzkoako Diputazioak ordaindu bear dituala da. Zorionekoak gara.

URREZKO EZTIAIK

«Antiguos Alumnos» batzarraren urrezko eztaiak betetzean, itzaldi ta jaialdi asko antolatu da. Batzar au ta bere leendakaria, gogor ari dira Eibar inguruko lantegiak batzen bide berriak urratzeko ta denok batean lana aurrera eramateko.

Odile Kruzeta

zestoa

SANTA AGEDA BEZPERA

Santa Ageda eguna ere hurbildu zaigu eta usadio zaharri jarraituz bezperan zestoar talde bat kalez kale irtetzekotan omen da, gure herri neketsu honek emanen dizkien txanponen bila. Neketsua benetan gure Euskal Herri hau. Bere egiturari dagokion zer bait antolaterakoan kalera irten behar «limosna» eske. Izan ere paper artean eta zerga itxuran ihes egiten duen diruak gure herriko mugak astiro igaro ondoren, hutsean gelditzen dira nonbait itzultzeko garai egokia hurbiltzen zaienean.

Dena dela, aurtun ere, diru eskeia gure herriko elkarte jori bati zuzendua izanen da, Odol Emaleen elkarteari, alegia. Duela zenbait aste aipatu genituen elkarte honen berriak, eta, ez dut uste jendea atzean geldituko denik eskua luzatzerakoan. Aurrera beti!

IKASTOLA

Urtarrilaren 11n, Gipuzkoako Ikastolan Elkarte Batzako ordezkariak etorri ziren Loiolara, bertako Ikastola osatzen duten herrietako batzordekin solasaldi bat egiteko asmoz edo.

Interesgarria deritzagu horrelako bilkurak moldatzeari, izan ere, gure Ikastola, bai Gipuzkoa eta bai Euskal Herriko beste ikastolen kide bait da. Eta burruka bateratsu eramane behar bait dute edo eraman behar lukete.

Oraindik hango egitarauaren berri ez dakigularik ere, gai jakin-garriak eztabaidatuko zirela usten dugu. Halare Guraso eta Laguntzaileentzat orain arteko informazio faltak jarraitzen badu, agian ikastaro bukaerako batzarrean guraso eta laguntzaileek jakinen dute, behin batean, Ikastolen Elkarte Batza Loiolan izan zela arratsalde batez.

HITZALDIAK

Aspaldidanik zai geunden eta leerro hauk argitara orduko Udaltxearen ardurapean antolaturiko hitzaldiak hasiak izanen dira seguruenik.

Gai-akukera ukanen dugulakoan gaude eta baita aretoa beteaz ikusiko dugulakoan ere. Bestela alferrik dira hitzaldiak, hormek ez bait dute gizakien aholku beharrik.

ERTXIN HARRI

pasai donibane

S. AGEDA KORU-TALDEA

Aurtun, aspaldiko partez, S. Agedako koru talde bat ibiliko zaigu gure herrian, aintzinako ohitura zaharra berrituz. Gazte eta helduen artean osatutako talde hau, astean hiru aldiz bildu izan da azkeneko hilabete honetan, bere saioak egiteko. Hil honen 4ean, aratsaldeko 8tan, Joxe Angel Legorbururen zuzendaritzapean, herrian zehar ibiliko da, Meipi auzotik abiatu eta Bonantzan bukatuaz.

PYSBE

Aurreko aste batetan, Pysbe bakailu lantegiak daraman ekonomia arazoa, konpontzeko bidean zegoela esan ere esan beguenen, gaizki genion. Izan ere, joan den hilean (Urtarrilean) hasiak dira «expediente de crisis» delako tramitazioak betetzen.

Horra bada, garai batean hain indartsu eta boteretsu izandako lantegia, goitik behera amildua! Hemen ari diren langileak, ez dituzela amildegi beldurgarri honetan eror eta lehenbailahean lana arki dezatela opa diegu.

F. URIARTE AFRIKARUNTZ

Igaz, Felipe Uriarte (sanjuandar gaztea, Everest mendian izan zen Tximist taldearekin; orain berriz, Afrika aldera abiatu zaigu gipuzkoar talde batekin.

Urtarrilaren 30ean, Mali Erresumara (Niger ibaiaren ego aldean) joan ziren. Talde honek lau adar ditu: Biologia, Etnologia, Etnografia eta Eskalada. Talde bakoitzak, bere azterketak edo inbestigazioak egingo ditu berari dagokion arloan. Ibilaldi honek bi hilabete iraungo omen du gutxi gora-behera.

Felipe eta bere lagunei suete ona opa diegu.

HERIOTZA

Pantxeke Kamara, nere lankide eta ahaide izana, bat-batean eta inork espero ez zuenean (aurreko egunean soziedadean gurekin afal-

tzen aritu zen), Jaunak bereganatu du 52 urte besterik ez zituela. Bere emazte M. Lourdes, ek M. Luz eta Juan Ramon seme-alabak har bezate gure saminik gartsuena. INALURRETAK

itziar-deba

Urteak joan dira gure errian debarrak antzeztutako antzerki euskerazkorik antzeztu ez dala. Augatik, origatik, bestea gatik... beintzat Antzerki jairik euskeraz, bertokoak antoiatuta ez degu izan, Aurtengo Gabon ondoren, Lucas Dorronsoro zuzendari dutela, «GOAZ» sortu berri dan gazte taldeak, eskeini digu, usterik guztien gurenean. Eta bai ganoraz egin ere.

Ez genuen ezagutzen Piarres Larzabalen antzerki eder au. SENPEREN GERTATUA izendatzen da «drama» eder au; Zubelzu zinean erriko eta kanpokoz ondo bete zan, jendeak bizirot xalotu zuan bai antzerkia, antzezlarien lana, eta bai zuzendariarena. Ikustera joan ziranak aspertu ezinik goratzen jardun dira.

Antzezlarien artean baziran mutrikoar bat edo beste ere, bertokoen lana egoki egin zutenak. Antzezlari auen izenak:

Ganix	Guillermo Andonegi
Anton	Luis Agirrezabala
Luis	Kurutz Sorazu
Erretorea	Guillermo Urkiza
Goarzia	Pedro Agirre Ostelaza
Tartalet	Juan Jose Idiakez
Matxin	Anton Mari Arizti
Juana Mari	Maribel Iriondo
Margot	Maite Arregi
Maddalen	Arantza Sorazu
Manez	Gotzon Egaña
Sojole	Joxe Oñederra
Bertsolari	Lazaro Astigarraga
	Jose Ramon Zulaika
	eta Jose Mari Agirregabiria

Ezin nezake aipa gabe utz Martin Idiakez, Dorronsoren adiskide, eta laguntzaile jatorra. Euskaltzale jatorrik bada, haxe bai zintzoenakoa. Inoiz esan izan det, euskera gaizkatu nai badegu, bearreko egiteko, ez degu besterik bear: itzegun, beti eta edonun, eta aal degun gutiekin. Itzegun euskeraz, beti euskeraz, eta ez besteak erderaz ari badira, euskalduna izanik, geuk ari jarraitu. Au ez; Eta edonun gerala, batez ere gauzak erosterakon, bear-tu dendaria euskeraz itzegitera. Berdin ardandegi, kafetegi, jolas-toki, bidean, beti, beti gurean, eta au egitean nolako jeikia egingo luke gure izkuntzak... esan bearrik ez degu.

Bestetik, antzerki jaiak dira, gazteen artean egin dezaketenen lanik ongarriena. Antzezlariak itzun egokia izatera eltzen da, eta ikaslea, entzunaz, dakien baiño askorekin entzunaz, entzua euskaldun egokia izatera.

Ez dakit ze asmo dituen Dorronsorok, baiña guretzat pozgarria itzateke, aal badu, emen bezela beste nunbait ere antzerki eder onekin izan dala nere erriko gazte talde GOAZ, jakitea.

TENE MUJKA

zeanuri

Euskal jaialdi polita izan genuen Zeanurin, Andra Mari Elizan, Urtarrilaren 5ean, arratsaldeko hostetan.

BERTSOLARIAK: Garbiñe Angoitia eta Joseba Larrakoetxea.

ABESLARIAK: Jantxo Urteaga eta Gontzal Mendibil.

TXISTULARIAK: Garbiñe Angoitia, Izaskun Sagarna, Miren Aingeru Sagarna eta Juan Jose Ugarriza. Karmelo Larrakoetxea da talde onen maixu eta zuzendari. Egund onetan azaldu ziran leenengo aldiz jendaurrean.

Ondoren San Antongo abesbatza kantatu eban. Umeen idazlanak ere irakurri ebezen. Agur Jaunak abestuz amaitu genuen jaialdia.

Zorionik eta txalorik beroenak atontzaille guztioi. Bearrezkoak ditugu maiz-maiz orrelako jaialdiak.

GORBEATARRA

arrasate

HAUR EGINKIZUNAK

Ekintza honi jarraituz hilaren he-mezortzian «Gurea» antzokian bes-te saio bat eduki genuen. Egun hartan beren lana Arrasateko eta inguruko herrietako haurrei eskei-ni zietenak Kixki, Mixki eta Kax-kamelon pailasoak eta Almen-go ikastolako abeslari, dantzari ber-tsolariak... ziren. Beharbada topiko bezala hartuko duzue zinea beteta zegoela esaten badugu, baina hau-xe da egia. Guk ez dugu inoiz ho-nelakorik ikusi antzoki batean.

Laster, baldin mugimendua ho-rra badoa, ttikiegi geratuko zai-rua...

Saio honen gain zer esanen du-gul? Honelako gauzak zer diren ja-kiteko era onena ikustea da, hitzak motzak geldituko zaizkigulako. Bai-na hala ere, Almen-go haurrek es-keinitako saioari buruz zerbaite esan behar dugu.

Ikusi ahal genuenez Almen-en in-dartxo bat sortzen ari da. Ande-reño eta maixu batzuen lana garbi ikus dezakegu solasaldiko eginki-zunetan eta hau txalogarri da. Be-harbada, bertsolari eskola hori ha-rrigarriena izanen dugu beste inon ez baitugu ikusi. Berrogeita hamar haur dabil, gutti gora behera, ber-tsolariaren teknika ikasten; eta iku-si genuenez, batez ere goi mailako haurrek ederki egiten dutela esan liteke.

Beste saio bat eman diezaguten beste behin ere deituak izanen di-rela Almenekoek badakite. Eta na-hiko asti edukitzerakoan saioa ora-indik ederragoa irtenen zaiela itxa-rotan dugu.

«Danok» en barruan eginkizun hau daramatenek haurren partizipioak eginkor eta baoikorra izan behar duela dakusate. Beraz, hilero agra-pena eginen den egunean sari bat emanen zaio haur bati. Baina zein haur? Ikus dezagun:

Hilero ikastolako goi mailako klaseetan galdera batzuk eginen zaizkie haurrei. Galdera hauek iku-tuko dituzten gaiak Euskal Geogra-fia, Kondaira eta Literatura dira.

Noski, lehendabizi oinarritzko kon-zeptuak eskatuko dira. Umeek be-ren etxeetan, gurasoen laguntzaz, galdera hauei erantzunen diete. Gero, zuzentzerakoan, galdera guz-tiak ondo erantzun dituztenen ize-nak aukeratu dira, eta «Gurea»n, guztion aurrean, haien artean bat atarako da. Hau izanen da lehen aipatutako saria eramane duena. Dakusagunez, hau hilero eginen da eta lehenengoz Otsailaren eginki-zun egunean lehendabiziko galde-rak orain dela egun batzu bana-tuak izan baitira.

Hemendik ikastoletako andereño eta maixuen laguntza eskatzen da ideia hau aurreruntz joan dadin. Eta ezetz ez dutela esanen ziur gaude.

BAT

Gau ikastolak bigarren abiada ho-netan ehun neska mutil ditu bere aretoetan. Aurpegi berri asko. Gai-nera, goi mailako klaseetan dato-rren urterako irakasle batzu buka-tzen ari dira beren ikastaldinoa. Gure haurtzaro erdal haretatik eus-karazko irakasle irtenen zirela nor-k esanen zigu?...

MENDIAGA

rrixketako herri zaharrak, kafete-giak, lantegiak, dantza leku xar-mangarriak eta... abar.

Azken baten Granadara bazoaz-te (eta horrela espero dut, horre-lako osterekin pertsona beti osatzen eta aberasten bai dute), ez ahaztu, lurraldeak ezagutzen etxetik hasi behar dela. Ondo ibili!!

GIZARTE ETXEA

20 bat urte izango dira herriko Gizarte Etxearen lehenengo harria jarri zela, harrez gero hainbat ha-rri jarri dira haren gainean baina azkena jartzeke dago oraindik.

Hainbat buruko min eta eztabai-da sortu ditu etxe horrek? Norena ote den? Elizarena? Herriarena? Batzorde bat ere bazen eta bada, gehiago izenez izanez baino.

Aspaldion herriko arazo honetaz kontzientziate bat sortu da eta hainbat korapilo askatzen hasiak dira.

Elizak, etxe hori berea baita, he-rriari emon dio errenta sinboliko baten truke 50 urtez. Orain arte zegoen batzordeak uzten du, beno obo esanez utzi behar du goi agin-duz. Batzordeak hauteskundeetara-ko dei egin du eta zurrumbilo ho-netan gabilta denok.

Gizarte Etxeko arazoa konpon bi-dean jartzeko elkarte berri bat sor-tu da araudi ofizial bat dutelarik, bazkideak egiten ari dira eta egin litezke hil honen azkenara arte; ondoren batzorde berrirako orde-zkariak presentatzeko epe bat izan-go da eta bozak izango ditugu.

Batzordeak bere gain hartuko duen lana ez da txantxetako: etxea konpon, areto eta gelen banaketa egin eskatu duten taldeen artean, etxearen egitura amaitzeko dirua lor, etab.

Taldearen artean ikusten den bizi-tasunaz esan daiteke lan egiteko gogoia badela... Geroak esan beza!

ETA LELORI BAI LELO...

Jesuitek badute herrian presti-gioz eta ospex haundiz beteriko ikastetxe bat, erdi eta goi mailako jauntxo semeen habia eta hezi-leku izan dena edo izatea nahi izan du-tena, zoritxarrez.

Hor ikasiak gara, burua zer edo-zertzat daukagun durangotar klasis-ta, demokrata eta iraultzaile ideo-logo guztiak eta horrelakoetan gau-de oraindik.

Eskubide gehiago gurasoei emon nahian, kurtsoka, guraso batzor-deak sortu dituzte jesuitok fede honez, eta... hona hemen nahaste, azpijoko, trumoi eta zaparradak.

Heziketa metodoa aitzakiz hartu-rik, lehengoaren defentzaileek diru ordenarenak alegia, irakasle bat bota nahi izan dute (lortuko ote?), E.G.B. irakasleen zuzendaria.

Heuren nahia lortzeko ez dira konformatu azpijokoak bakarrik, es-kuin gogor batetako makilariak be-zala kalerako amenazoak ere jaurti dituzte, irakasle horren aurka. Je-suista, irakasle eta guraso aurrera-tzaileak berdin izan dira neurtuak: komunista eta marxistak dira, ETA LELORI BAI LELO...

Arazoak ez du hutsean errepika-tzen euskaldunok dakigunez.

Erdaraz amaituko dut «Zapatero a tus zapatos».

KATAZURI

gu Hernanin txistularien arratsal-deko saioa.

Ea norbaitek artzen duan gazte-diaren eske hau. Ez da izango, nos-ki, Hernanin txistularirik ez dagoe-lako.

ESTU

Ez dakit Z. Argiaren ale honek argia ikusterako egoera arinagoa ala latzagoa izango den. Egun, ba-dakit, Hernaniko zenbait etxetan gerrikoa estutzen hasi oi direla.

Esan bezala, kronikatxo hau ira-kurtzen ari zeratenean ez bada ara-zoa zuzendu, laster bi ilebete be-teko dira greba hasi zen ezkerro.

Zenbait izparringi eta aldiskati-tan irakurri dugu 1975 garren ur-tea ez dela oso atsegina izango.

GAZTE BI

abadiño

PUNTU BAT ARGITU NAHIZ

Soldaduskan bakarrik ihardun ohi zirela uste nuen nere izena on-do ezin esanaz. Baina euskal al-dizkarietan ere ez dute asmatzen. Ez naiz ez «Siboiko dantzaia» eta ez «Saibiko arkaio», SAIBIKO AR-TZAIA baizik.

ESKERRAK EMATEN

Gazte talde batek eskerrak ema-teko agindu dit aldizkari honen bi-dez «Amatiño» gure aldizkari ho-netako lankide trebe eta zintzo-ari. Beste biderik ez eta Z. Argia-ren 619. zenbakia bidez eman bait zigun galdetu genionaren eratzuna. Neuk ere badut eskerrak emateko arrazoirik, agindu bezain laster hartu bait dut hik bidalitako fotografia. Eskerrik asko denon partetik.

GEREDIAGAKO ORDEZ-KARI BERRITZEA

Urtarrilaren 12an ospatu zuen urteko batzar nagusia Gerediaga elkarteak Astola etxean. Abadiñori zegokion aurtan ordezkariak berri-tzea. Ana Mari Zubero eta Jose Luis Zarrabeitia izan ziren auke-ratuak.

SAN BLASAK

«Abadiñon San Blasetan». Hone-la hasten da hain ezaguna den gure herriko kanta bat.

«Opera» bat eman ohi digute ur-tero. Ez ote da beste jaialdi he-rrikoiagorik ipintzeko biderik? Ba-da horretaz kezkatua den jende-rik. Egitaraua ere erakutsi zitza-ion Udaletxeari. Oztipoa frango azaldu zen.

Antza denez bada «Opera» hauei eusteko interesa duen jenderik.

Gazteok beste era bateko «Ope-ra» antolatu nahi genuke, jaleta-tik aparte. Oraingoz baiezkoa har-tu dute. Gero ikusiko. Egitekotan, otsailaren 22an izango litzateke. Beste batean emango dugu hone-taz berri zehatzagorik.

Saibiko Artzaia

beasain

SIADECOREN LANA

Z. A. honetan bertan ere berri ematen ari zaigu METAL-ITTURRI Goierri buruz SIADECO elkarteak egin duen lanaren berri. Gure he-rria ere barnean denez, eta zen-bait arazotarako hauzo herriekin batu beharra dagoenez, interes handikoa da lan horiek zer dioten jakitea, dela herriari nahiz bere in-gurumariari buruz. Halere ez da nere asmoa lan horiek aztertzea, euskaraz eta españolez argitaratu direla soil-soilik esatea baizik eta euskalduntzat bere burua duen edo-nork euskarazkoa erosi eta iraku-rri behar duela adieraztea baizik, bestela, laster izanen bait gara «euskaldunentzat» españolez idatzi beharrean.

PARROKIAITEKO KARITAS

Herri barneko Karitas elkarteak ere berritu bat hartu du. Batzor-dea, biarrokletako Bikario nahiz eliztarrez osatu da eta lanean be-rehala hasirik, lehen azterketa egin bide du, bide batez beharrik argi-ro azalduaz. Horretarako txosten bat zuzendu du herritar ororengana eta Elizetan irakurri ere bai. Txos-ten hori bi hizkuntzetan argitaratu da. Bazen garaia, baina berandu hobe inoiz baino, eta tira... badi-rudi jendea ari dela berdintasunaz apur bat ohartzen.

Baina noan txostenak dioenera. Bi helburu jartzen ditu:

—Diru bilketa eraberritu eta bi-rrantolatu.

—Bildutakoaren banaketa zuzena antolatu.

Honetarako, Gotzaigoko Batzor-dearen zenbait ikerketan oinarritu-rik eta % 20 erantsirik egunera-tuaz, behar-beharrezkotzat jotzen dena hona hemen:

Pertsona 1 duen sendiak 2.280 pezeta behar du gutxienik

2	»	»	»	4.440	»	»	»	»
3	»	»	»	6.480	»	»	»	»
4	»	»	»	8.400	»	»	»	»
5	»	»	»	10.200	»	»	»	»
6	»	»	»	11.880	»	»	»	»
7	»	»	»	13.440	»	»	»	»
8	»	»	»	14.880	»	»	»	»
9	»	»	»	16.200	»	»	»	»
10	»	»	»	17.400	»	»	»	»

MURUMENDI

BOUTIQUE

Gazteen, Boutique

31 agosto, 5

Urrutizkifia: 41 18 75

— DONOSTIA —

hernani

IGANDE ARRATSALDEKO GIROA

Pozik joaten naiz igande arratsal-dero, zortziak inguruan, Tilos deri-tzan Hernaniko txokora. Zer dala ta, ordea? Zerbaiten bila, ala? Bai, Hernaniko gazteria euskal giro ede-rrean aurkitzeko asmotan urbiltzen naiz lehen aipatutako lekura. Ordu erdi batez, txistuak eraginda, alai eta arintsu dantzatzan dira (fan-dango, mutil dantza, Balkarlos, e.a.) gure herriko gazteak.

Batzutan ordea, giro atsegin onen ordez, haurrekin auzetan dut: kios-koa txistularirik gabe eta gazteak dantzatzeko liraketenean bainan soi-nu ezean geldirik egon beharra.

Ez luke Hernanin horrelakorik gertatu behar. Gazterien eskea arrazoizkoa da. Igandero behar du-

errenteria

SANTA AGEDAKO KOROAK

«Ereintza» Haurren Ekintza Tal-deak, bere urteko asmoei jarrai-tuaz Santa Agedako koroak pres-tatu ditu.

Gure Herrian ahaztuta edo gal-duta zegoen ohitura zahar honi, urteroko jarraipena eman nahi di-gu. Igaz hasiera eman zitzaion.

Hori dela eta neska-mutil talde bat gogoz saiatu da prestaketetan; ohi-tura den bezala Santa Ageda bez-peran, otsailaren 4ean, ilunabarre-ko Tetan, ohizko koplak entzuteko aukera izanen dugu, geure kaleeta-tik zehar, makilaz, txistuz eta soi-nuz lagunduz.

Ohitura honen berpiztea, denon-tzat atsegina izango delakoan gau-de. Beste bat arte.

EREINTZAK

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, eta nora jo jakin bear du baserriar burutsuak, berebiziko aragi pillak; gainera esne putzuak, olek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

durango

Durangoko Institutoan jaialdi bat antulatuta zegoen Urtarrilaren 19-rako; bertan agertzeko ziren Lupe, Hiba Rekondo eta Lete eta M.ª Lurdes. Jaialdiaren helburua azken urtekoen ohizko osterarako (Gra-nadara) dirua batzea.

Bezperan ezetza jaso zuten eta behar bada ez dituzte ikusi ahal izango Granadako Moru Gaztelu eta leku ederrak baina, nik emongo nieke soluzio bat.

Zergatik ez ostera hori Euskal Herrian zehar egin? Merkeago izan-go duzue noski! Baten ordez hiru edo lau laburragoak egin ahal izan-go dituzue. Granadako mairuen gaz-telurik ez duzue ikusiko baina, hor dituzue, Lizarra mairuen aztarnaz beterik, Oliteko Gaztelua, eta nola ez gure herrialde, herri, eta he-

"Goiherri bailara industrigintza bidean"

Hirugarren sektorea edo zerbitzuak

Hirugarren sektore hau puska askotarikoa da. Beraren azterketa lana, horregatik, aski zaila. Ikuspuntu askotarik egin daiteke: ekonomia, sozial, hirigintza aldetik. Eskuarlean dugun liburuan sozio-ekonomi aldetik bakarrik hartzen da.

Eta hiru puntuotan arazten da: 1) hirugarren sektoreaz ikuspegi osoa; 2) salerosketa edo komertzioa, eta 3) zerbitzu atal nagusiak: garraio eta komunikabideak, finantza zerbitzuak, irakaskuntza zerbitzuak eta sendakuntza zerbitzuak.

Puntu puntu laburpen bat ematera mugatuko dugu gure artikulutxo hau.

1) Hirugarren sektoreaz ikuspegi osoa.

Definizio eta mugak. Nola laborantza ala industria, zuzenezko produziobide dira. Zerbitzutan ari denak, zuzenean ez du produzitzen. Baina, gizonaren onerako zerbitzugintza da: kultur, osasun, jolas, garraio, salerosketa, finantzabide zerbitzu. Teknika aurreratu ahala, indar gehiago ari da hartzen sektore hau, normala denez.

Zerbitzu motak sailkatzeko bide asko hartu izan da. Aipatu liburuan, 7 azpisektoretan sailkatzen dira zerbitzu guztiak.

Sektore honen garrantzia Goiherri. 1965ean honela zegoen banaturik sektoreka langileria: lehen sektore edo laborantza, %13,1; bigarren, %61,9, eta hirugarren, %20,5. Eta zehaztugabe, %4,5.

Geroztik, hirugarrena %22,7ra igo dela esan daiteke. Araban, berriz, %27,6 da; Gipuzkoan %33,4; Nafarroan, %31,6; Bizkaian, %39,3. Eta Belgikan, %50,4; Alemanian, %40,7; USAn, %63,4; Frantzia, %47,2; Espainan, %33,0.

Hirugarren sektorearen egitura. Bi indikadore hartzen dira horretarako: zerbitzu-etxe kopurua eta enplegatuen.

Kontutan hartu behar da, ordea, zerbitzu mota txit desberdinak direla. Batzu, ekonomiku dira, eta bestetzu, berarizko zerbitzu. Hain zuzen, ekonomiku eta sozial zerbitzuen artean egundoko desoreka edo desekilibrioa da Goiherri. Ekonomi zerbitzutan (garraio, finantza...) zerbitzu jendetatik 3/2 ari da lanean; nabarmenena, alderdi horretatik, komertzioaren kasua da: zerbitzu etxe guztietatik %62 biltzen du, eta enplegutatik %58. Finantzeteak ere asko dira. Ez hala Aseguruak. Garraio etxeak ere gutxi dira; bertako pertsonala baino gutxiago proportzoz.

Eta berarizko zerbitzuetan, ostatu eta jolaslekuak dira nagusi: hotel, jatetxe, zinegela, dantzaleku, jolas elkarte...

Irakaskuntza, midikutza, Sozial Babeskuntza, oso apal dira Goiherri.

Udaletako zerbitzuak alderatuz. Aurreko artikuluetan esana da, bailara hiru zonetan banatzen dela. Hiritartuan, jendetza oso %56,6 sartzen da; tarteko zonan %36,3; eta gaineratikoa landa zonan.

Zerbitzuak, gehienbat, hiritartuan biltzen dira: zerbitzu etxe guztietatik %62, eta tartekoan %31,9. Zerbitzu etxeren bilketa hori, jende bilketa baino handiago da. Eta zenbait zerbitzu motatan, oraino handiago da bilketa hori: salerosketan hiritartuan %72,9; garraioan %100; estatu zerbitzutan %80; lege zerbitzutan %80; lege zerbitzutan %83.

Mila bizilagun zerbitzu etxe erlazioa harturik, ez da alde handi-handirik zona batetik bestera: 30,9 hiritartuan; 24,9 tartekoan, eta 23,9 landa zonan.

Konklusioa.—Goiherriko hirugarren sektoreak oso jende gutxi hartzen du. Laborantza eta industrian gutxituz, gehiagok jo beharko luke hirugarrenera. Teknikak lekarkeen arazoa da hori. Eta giza jasokuntzarako nahitaezkoa. Horrekin batera, bihar eguneko gizonaren denbora libre beharko litzateke gogotan har.

Bestalde, zerbitzu beraien baitan, zerbitzu arteko desoreka handia da: ekonomikuak nagusiago dira sozialak baino. Gainera, sozialetan, indarrik handienekoak, ostatu eta jolasleku sailak dira.

Azkenik, zona arteko desekilibrioa dugu. Eta horixe da arrazoinik nagusienetakoa landa zona hustutzen ari zeko.

2) Salerosketa zerbitzuak.

Komertzioa ez da, sarritan pentsa ohi denez, bitarteko soil baten eginkizuna. Aitzitik, ekintzabide guztiz konplexua da: inbertsio, iniziatiba, manelakuntza, teknika... ezagutza eskatzen duena. Gainera, sozial zeregin bat betetzen du. Beste gauza da salerosketariak zein jomuga ezartzen dion bere lanari.

Salerosketaren hornidura eta egitura. Bailaran bada 737 salerosketa etxe (mila bizilaguneko 17,6 etxe). Egoera pribilejituan, Beasain eta Ordizia datoz. Bien artean, 737 etxetarik 484 dituzte. Baina, gauza arraroa beste hau da: Lazkao, Ataura eta Zaldibi baino hobeki Idiazabal eta Segura izatea. Lazkaoen kasua da bitxi: berta, jendetza ugaltzeak ez bait du zerbitzu handituz sortu.

Komertzio sail alderditik hartuz gero, janaritzeta eta bar sailek, komertzio etxe guztietatik %50ez goitik ematen dute. Ugalketa hori, inondik ere, hainbat herri txiki izatetik dator. Horietan guztietan bait dira horrelakoak nahitaez. Eta bestelako komertzioak (altzariak, jantziak, ferreteria, e.a.) jendetza gehiago eskatzen du.

Eskasiarik nabarmenena, papertegi-liburu denda saila da: denda guztietatik %1,3 bakarrik. Bailaran, beraz, kultur egarri koxkorra da.

On iraunkorren komertzioa, Beasain eta Ordizian biltzen da. Tarteko zonan ere bada, ordea, horrelako komertziorik.

Komertzio etxeak jende multzoarekin gonbaratuz, paretsu dira Goiherri eta Gipuzkoan, proportzioz. Gainera, on iraunkorren aldetik, Gipuzkoan baino egoera

zerbait hobexegoa da Goiherri. Baina, Goiherri buruzko datuak 4 urte lehenagokoak dira.

Enplegutzaaren egitura eta eboluzioa. 1970ean komertzio lanean zihardutenak, 1560 lagun ziren: etxe berekoak 1163 eta soldatadunak 397. Gipuzkoan, aldiz, erabat bestela zen proportzioa: jabeak 11.385 eta soldatadunak 10.434. Goiherriko komertzioaren ahultasuna azaltzen digu horrek.

Janaritzeta eta Bar sailek enplegutatik %50 hartzen dute. Ondoren, on iraunkorren saila dator. Baina, guztietan ere, komertzio bakoitzean oso jende gutxi enplegatzen da.

Baina eta, zein eboluzio izan da 1960-70 bitartean? Hemen, bailara txiki bakoitzeko eboluzio hartzen da soilki, bestetarako datorrik ez delako. Hona, bada. 1960an, 917 enplegatu ziren, eta 1970ean, 1516. Handitze apala, beraz. Komertzio saila hartuz, berriz, enplegutzaaren eboluzioa aldatu egin da. Handitze nagusia, askotariko komertzioak izan du, eta sail horretan nabarmenena jostailu saila izan da. Liburu dendak ere, puntu honetan, indize aski handia ukan du, baina abiada oso apala zuenez gero, badu zereginik oraino. Bar eta jatetxe sailean handitze oso apala nabari da; baina, esan behar da, bailara alderdi horretatik aski horniturik dela lehendik.

Enplegutzaaren eboluzioa komertzio bakoitzean harturik, ez da ageri txiki bakoitzeko eboluzioa. 1960an komertzio bakoitzeko 2,6 enplegatu ziren, eta 1970ean, 2,8. Zerbait hazi direnak, «erabat salduz» eta «altzariak, ibilaldi gaiak, etxetresnak» sailak izan dira: lehenengo 1,16tik 3ra, eta bigarrena 1,3tik 4,1era.

Konklusioak.—Komertzio txikiak, lanpostu gutxi eta desoreka handia bailara mailan.

Eboluzio aldetik, alde on bezala, on iraunkorren hobekuntza ipin daiteke. Liburu denda berarene ere, bai. Orobat alderdi on bezala, bar alderdiko geldialdia.

Komertzio eskastasun horren arrazoin bezala, hona zein eman daitezkeen: finantzabide eskasa, teknika gutxi komertzioa emankor bilaka dadin, zona hiritartu txikiak.

3) Zerbitzu atal nagusiak.

A) Garraio eta komunikabidea.

Bide egitura.—Erresuma aurreratueta gero eta garrantzi gehiago ematen zaio garraioari. Zerikusi handia du horrek pertsona arteko harremanekin, batetik, eta produzio eta kontsumo leku arteko erlazioarekin, bestetik.

Goiherri zer-nolako bide azpiegitura ote du? Nolako karretera, nolako trenbide sare?

Guztiok dakigu, azkenaldi honetan trenbideak galdutuz egin duela bere garrantzia gure artean. Eta halere, joera munduan, bidaia luzeetarako trenera jotzea da. Bide luzeetarako eta balio handi-handiko ez diren merkantziarako ere, trenbidea litzateke egokiena.

Goiherri, Irun-Madrid trenbideak zeharkatzen du. Baina, tren isuria Goiherri pasadizukoa da gehienbat.

Karreterak, berriz, maila desberdinetako ditugu: nagusia, Legorreta-Idiazabal; bigarren mailakoak: Beasain-Durango eta Beasain-Etxarri Aranaz eta Idiazabal-Zegama; hirugarren mailakoak: 3 bederen.

Karretera sarearen eskasia, kalitate aldetik dator batipat. Guztiz gehienak, orain 50 urte baino gehiago eginak, eta badakigu zenbateraino hazi den trafikoa azken urteotan. Halere, karretera sareak hobekuntza gutxi izan du.

Hori guztia, traba handia da bailararen hazkunde-arako.

Mugimendua. Zerk sortzen du trafiko mugimendua? Bailara barrura begiratzuz gero, badira leku bereziak mugimendu hori sortzen dutenak: lanlekuak, ikastetxeak, komertzio eta bestelako zerbitzu lekuak. Mugimendu guztiz desberdinak dira. Aipatu horiek, egunean, 16.200 bidariren mugimendua sortzen dute. Horretaz gainera, merkantzien mugimendua dago; egunean 140 kamioiren mugimendua sortzen duena.

Gainera, mugimendua kanpotik barrura eta barrutik kanpora ere sor daiteke: kanpora egunean 1450 bidari eta 230 kamioi, eta kanpotik barrura 325 bidari eta 290 kamioi.

Beste mugimendua, pasadizukoa dugu Goiherri: jatorria eta helburua kanpoan duena. 1970ean, trafiko honek egunean 4.575 auto eman zuen. Pasadizuko trafiko hau dugu problemarik nagusienetakoa.

Zirkulazio prolema latza beraz.

Garraio hornidura. Kotxe partikularrak erruz ugaltu dira. Taldekako garraio bide pribatuak ere zerbait, bai. Baina, herri garraio bideak ez da. Trena aparte. Zona arteko desberdintasun handia da. Esaten ahal da, Beasain eta Ordizia direla dextente samar horniturik diren bakarrak. Gaineratik udalek, bailara barrurako joan-etorria, nola edo hala, moldaturik dute; baina, kanporako ez.

Konklusioa.—Karretera kalitate eskasekoa. Garraio bide pribatua da nagusi; herri garraio bidea falta da. Tarteko eta landeko zonak etenik dira.

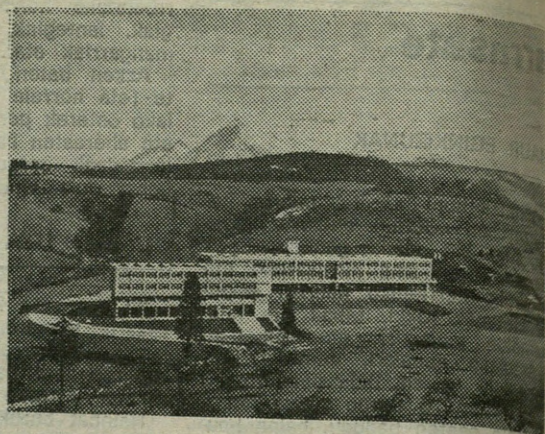
B) Finantza zerbitzuak.

Bailarako ekonomi lana zer-nola den ikusteko, ez dira indikadore edo ageri txarrenak finantzeteen tamaina eta garrantzia. Ekonomi lana indartu ahala ugaltzen bait dira finantzeteak.

Hornidura maila. Guztira, Banku eta Kutxa, 28 finantzete dira bailaran: 17 kutxa (Probintzialak 10, Municipalak 4 eta Langile Kutxa 3) eta II Banku.

Bankuak Kutxa baino bilduago dira hiritartu zonan eta tartekoan. Batzu eta besteren egitekoa desberdina izaki.

Horietan diharduen jendea, 130 lagun inguru da. Tamaina txikiak, beraz. Batipat, Kutxa herri txikietan oso txiki izatetik datorrena.

Ofizial jendeak hirutatik bat egiten du; gaineratik 3/2a, gorenko eta beheko kategorietan sartzen da: biak paretsu.

Ekonomi mugimendua. Bi puntu berezi behar dira hemen. Batetik, zenbat biltzen dute finantzete horiek gordezun edo deposito bezala; bestetik, bankuek zenbat inbertitzen dute bailaran? Eta bailarako mesedegarri ala kaltegarri diren, hortatik ateratzen den aldeak adieraziko digu batipat.

Lehenengo puntuari buruz, bailarako jendeak finantzeteetan ezarria asko hazi da 1960-70 bitartean: 7 halako. 1960an 100 bazen, 1970ean 696 izan zen.

Handitze horren arrazoinak? Finantzeteak gehiago ahalegindu direla diru aurreratu biltzetan: jendea harara axaxatuz; eta jendeak ongi erantzun duela, horretarako, sarritan, 12-14 orduko lana egingo bazuen ere.

Bigarren puntuari buruz. Datorik interesgarria zelarik, ez da jaso ahal izan. Ezin jakin alegia, zenbat inbertitu izan den bailaran. Atera ahal izan den gauza bakarra, hau izan da: 1960-70 bitartean operazio aktibuek ukan duten eboluzioa. Halatan, 1960ean 100 bazen, 1970ean 540 izan da. Beraz, inbertitua, gordezun jasotakoa baino askoz ere apalago.

Dato honen esanahia garbi dago. Finantzeteek, bailaran bildutako diru asko kanpora eramane dutela. Eta ez neurri txiki: %156 hain zuzen.

Konklusioak.—Zerbitzu mota hau behar bezala analizatzeko, berri gutxi jaso ahal izan. Dirua tartean denean, datuak lortzea ez da gauza erreza. Baina, jasotakotik zerbait ateratzen ahal dugu.

Finantza etxe gutxiegi da. Eta gordezun eta inbertsio artean tarte handia da. Kapital ihesa daukagu beraz. Eta hori are lotsagarriago gertatzen da Goiherri. Bere hazkunderako halako inbertsio beharrean dagoelarik.

D) Irakaskuntza zerbitzuak.

Esan beharrik ez da gaurregun munduak irakaskuntza zerbitzuari ematen dion garrantzia. Ekonomi aldetik beretik ere, irakaskuntza, kontsumo bezala ez, baina inbertsio hoberen bezala hartzen bait da.

Goiherri eskola hornidura. Nola kalitate hala kantitate aldetik har daiteke hori.

Eskolan dabilzan haur eta gazterik 9.292 ikasle egiten dute. Eta 43 ikastetxe dira. Bailaran bertan ikasten ari direnak hartzen dira hemen.

Eskolaurre eta lehen irakaskuntza, gehienetan, toki berean nahastaturik eman ohi dira. Ez da, beraz, erreza bien arteko bereizketa.

Lilitegiarik (2-3 urtekoentzat) ez da, ofizialik berederen. Parbularioak (4-5 urtekoentzat), bai, badira. Batez ere, ikastola eta eliz eskola mailan.

Lehen irakaskuntzarako (6-14 urtekoentzat) 19 eskola nazional dira, eta 17 pribatu (II ikastola eta 6 eliz eskola). Eskola nazionaletan 1970ean 4.699 haur zebilen; ikastolan, 1970ean, 1024, eta bestetan, 1.127.

Batxilerato Orokorrean (1967ko legearen arabera), 1849 ikasle ari ziren, eta Hezkuntza Profesionalen 370.

Guztira, beraz, 43 ikastetxe, 9.292 ikasle eta 272 irakasle.

Hobekien horniturik, Beasain eta Ordizia dira.

Kantitate aldetik eta lehen mailako irakaskuntzari buruz, esan daiteke, bailara aski ongi horniturik dela; baina, eragin pribatuari esker. Maila garaigoaz ez daiteke horrelakorik esan.

Hornidura kalitatea. Kalitatea neurtzeko, honako puntu hauek har daitezke: ikastetxeak noiz eraikia den, jolas eta bestetarako zenbat toki duen, instalazioak nolakoak diren (ikasgela, altzariak, materiala, irakaskuntza materiala).

Hona bada. Bailaran diren 43 ikastetxetarik, 11, 1900. urtearen aurretikoak dira (%25,6) eta %16, 1900-40 bitartekoak. Eta %58,1, hau da, 25 zentro, 1950ez gerokoa.

Lurrari buruz, oso eskas dabilza ikastetxeak. Etorikunari buruz, planifikaziorik ez dute. Jolaserako ezer gutxi.

Instalazioa ere oso eskasa da.

Kalitate aldetik, beraz, premia eta zulo handiak dira Goiherri.

Etorikunari buruz, ikastetxeak zertan diren ez da kitela dabilza. Lege berria dela eta, ez bait dakite zein eginkizun izango duten gerora, 1975ean hain zuzen. Halatan, zer gertakizun izan dezakete etorkizuneko premiei erantzuteko?

Konklusioak.—Goiherri eskola jenderik gehiena Lehen irakaskuntza mailan dabil. Eta batxilerato mailakoa ere, Profesional mailakoa baino gehiago da; hau, benetan, Goiherri bezalako industri bailara batetarako gauza arraro samarra da.

Zentro pribatuaren garrantzia nabari da.

Eskolaurre eta bigarren mailan ikastetxe falta handia da. Eta direnatan, lehen mailakoetan ere, kalitate eskasia dugu. Beraz, irakaskuntza ez da hainbat hartua izan ofizial mailan. Bultzamen pribatuak bete du zulo asko.

Ondorioz, ikastetxeak diru falta handian dabilza. Irabazi guztia irakasle ordainketetarako ere ez dute. Eta etorkizunari buruz, planifikazio izpirik ez da.

Ez dugu *Sendakuntza zerbitzuen* berri ematen, 1974-garrengo mailatzean eman bait zuen Z. Argiak arazo honen berri.